

เทศบาลตำบลอนศิลา

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลอนศิลา ประจำปี ๒๕๖๗

จังหวัดเชียงราย



กองการศึกษา เทศบาลตำบลอนศิลา

อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย



ผาช้างเด่นสง่า อ่างแม่ตำดั่งท่มคำ น้ำตกห้วยคำเย็นใจ ชมปลาใหญ่วัดป่าศรีวิไลย์

เทศบาลตำบลดอนศิลาได้รับการจัดตั้งจากองค์การบริหารส่วนตำบลดอนศิลาเป็นเทศบาลตำบล ดอนศิลา ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๖ โดยมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๕๖ เป็นต้นมา

ข้อมูลทั่วไป ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอเวียงชัย อยู่ห่างจากอำเภอเวียงชัย ๑๒ กม. และอยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงราย ๒๔ กิโลเมตร พื้นที่ ๑๐๑ ตร.กม. หรือ ๖๓,๑๒๕ ไร่

อาณาเขตติดต่อ ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลเมืองชุม ตำบลผางาม อำเภอเวียงชัย
ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลห้วยสัก อำเภอเมืองเชียงราย ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลผางาม อำเภอเวียงชัย ตำบลไม้ยา อำเภอพญาเม็งราย ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลเวียงชัย อำเภอเวียงชัย ตำบลห้วยสัก อำเภอเมืองเชียงราย

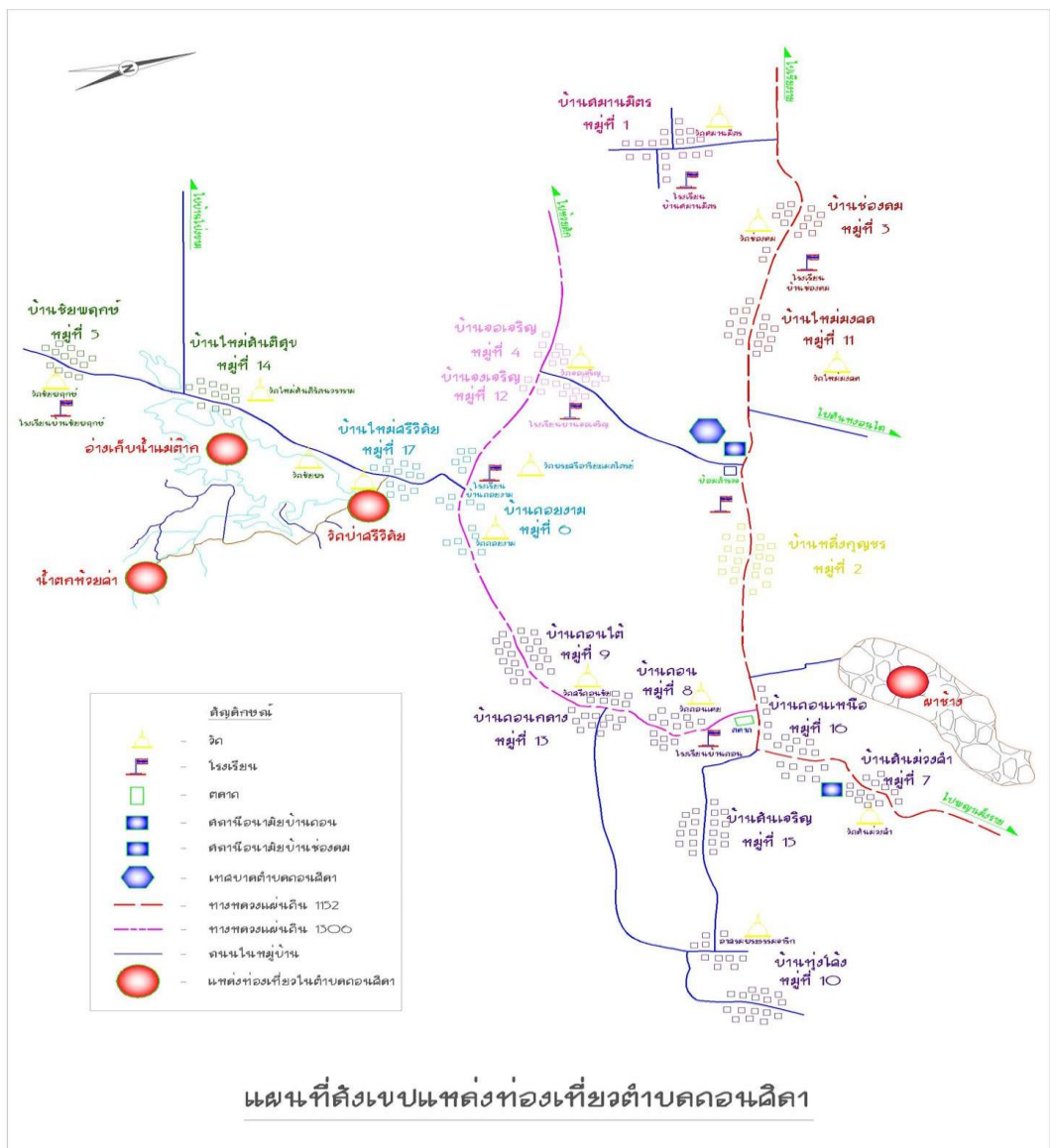
เทศบาลตำบลดอนศิลา มีพื้นที่เขตบริการทั้งหมด ๑๗ หมู่บ้าน ได้แก่

- หมู่ที่ ๑ บ้านสมานมิตร
- หมู่ที่ ๒ บ้านหลังกู่ญชร
- หมู่ที่ ๓ บ้านช่องลม
- หมู่ที่ ๔ บ้านจอเจริญ
- หมู่ที่ ๕ บ้านชัยพฤกษ์
- หมู่ที่ ๖ บ้านดอยงาม
- หมู่ที่ ๗ บ้านสันม่วงคำ
- หมู่ที่ ๘ บ้านดอน
- หมู่ที่ ๙ บ้านดอนใต้
- หมู่ที่ ๑๐ บ้านทุ่งไค้
- หมู่ที่ ๑๑ บ้านใหม่มงคล
- หมู่ที่ ๑๒ บ้านจงเจริญ
- หมู่ที่ ๑๓ บ้านดอนกลาง
- หมู่ที่ ๑๔ บ้านใหม่สันติสุข
- หมู่ที่ ๑๕ บ้านสันม่วงคำ
- หมู่ที่ ๑๖ บ้านดอนเหนือ
- หมู่ที่ ๑๗ บ้านใหม่ศรีวิไลย์

จุดเด่นในพื้นที่ ตำบลดอนศิลา มีเส้นทางคมนาคมขนส่งอยู่ใกล้ตัวอำเภอและจังหวัด จึงง่ายต่อการเดินทาง และมีรถโดยสารประจำทางผ่าน มีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม อุดมสมบูรณ์ สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย เหมาะสมในการเพาะปลูก และมีแหล่งน้ำที่สำคัญ คือ อ่างเก็บน้ำแม่ตำดั่ง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

สถานที่ท่องเที่ยวในตำบล

- ดอยผาช้าง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๖ บ้านดอนเหนือ
- อ่างเก็บน้ำแม่ต๋าก ครอบคลุมพื้นที่หมู่ที่ ๕ บ้าน ชัยพฤกษ์, หมู่ที่ ๑๔ บ้านใหม่สันติสุข และ หมู่ที่ ๑๗ บ้านใหม่ศรีวิสัย
- วัดป่าศรีวิไลย์ หมู่ที่ ๑๗ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๗ บ้านใหม่ศรีวิสัย
- วนอุทยานน้ำตกดอนศิลาผางาม
- น้ำตกห้วยค่า ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๑๗ บ้านใหม่ศรีวิสัย



ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้าน คิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนา แก้ปัญหา เป็นทั้ง สติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง **ภูมิปัญญาท้องถิ่น** ประกอบไปด้วยองค์ความรู้ใน หลายวิชาดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑)



ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาทำให้ชาติและชุมชนผ่านพ้นวิกฤติและดำรงความเป็นชาติ หรือชุมชนได้ ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและความดีงามที่จรรโลงชีวิตและวิถีชุมชนให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุล ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัย ดังนั้น ภูมิปัญญาจึงมีคุณค่าไม่เพียงแต่ต่อท้องถิ่นและผู้คนเท่านั้น แต่ยังเอื้อประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและมั่นคงต่อไป



ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภูมิปัญญา

ความหมายของภูมิปัญญา

มีผู้รู้ให้ความหมายของภูมิปัญญาไว้มากมาย เช่นภูมิปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรมและความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์

ภูมิปัญญา เป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตและเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้

ภูมิปัญญา หมายถึง ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ในการศึกษาเล่าเรียน การที่ชาวนา รู้จักวิธีทำนา การไถนา การเอาควายมาใช้ในการไถนา การรู้จักนวดข้าวโดยใช้ควาย รู้จักสานกระบุง ตระกร้า เอาไม้ไผ่มาทำเครื่องใช้ไม้สอยในชีวิตประจำวัน เรียกว่าภูมิปัญญาทั้งสิ้น

ภูมิปัญญา เป็นผลึกขององค์ความรู้ที่มีกระบวนการสั่งสม สืบทอด กลั่นกรอง กับมายาวนาน มีที่มาหลากหลายแต่ได้ประสบประสานกันจนเป็นเหลี่ยมกรณีที่จรัสแสงคงทนและท้าทายตลอดกาลเวลา ความรู้อาจจะไม่ได้เป็นเอกภาพ แต่ภูมิปัญญาจัดว่าเป็นเอกลักษณ์

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถของคนในท้องถิ่น ที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์และการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเป็นองค์รวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม

ประเภทของภูมิปัญญา

๑. **ภูมิปัญญาพื้นบ้าน** เป็นองค์ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่สั่งสมและสืบทอดกันมา เป็นความสามารถและศักยภาพในเชิงการแก้ปัญหา การปรับตัวเรียนรู้และสืบทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป เพื่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์ จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมชาติ ของเผ่าพันธุ์หรือเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน

๒. **ภูมิปัญญาชาวบ้าน** เป็นวิธีการปฏิบัติของชาวบ้าน ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ แนวทางแก้ปัญหาแต่ละเรื่อง แต่ละประสบการณ์ แต่ละสภาพแวดล้อม ซึ่งจะมีเงื่อนไขปัจจัยเฉพาะแตกต่างกันไป นำมาใช้แก้ไขปัญหาโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่โดยชาวบ้านคิดเอง เป็นความรู้ที่สร้างสรรค์และมีส่วนเสริมสร้างการผลิต หรือเป็นความรู้ของชาวบ้านที่ผ่านการปฏิบัติมาแล้วอย่างโชกโชน เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรม เป็นความรู้ที่ปฏิบัติได้มีพลังและสำคัญยิ่งช่วยให้ชาวบ้านมีชีวิตอยู่รอดสร้างสรรค์การผลิตและช่วยในด้านการทำงาน เป็นโครงสร้างความรู้ที่มีหลักการมีเหตุผลในตัวเอง

๓. **ภูมิปัญญาท้องถิ่น** เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคน ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดว่าวิเคราะห์จนเกิดปัญหาและตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง จัดว่าเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหาจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชนและในตัวผู้รู้เอง จึงควรมีการสืบค้น รวบรวม ศึกษา ถ่ายทอด พัฒนาและนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

๔. **ภูมิปัญญาไทย** หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ ทักษะของคนไทยที่เกิดจากการส่งเสริมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการการเลือกสรร เรียนรู้ปรุงแต่งและถ่ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น พอสรุปได้ดังนี้

๑. เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อและพฤติกรรม
๒. แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
๓. เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
๔. เป็นเรื่องของการแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม
๕. เป็นแกนหลักหรือกระบวนการทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่าง ๆ
๖. มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
๗. มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา
๘. มีวัฒนธรรมเป็นฐาน ไม่ใช่วิทยาศาสตร์
๙. มีบูรณาการสูง
๑๐. มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
๑๑. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม



แนวทางการดำเนินงานภูมิปัญญาท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการเกษตรได้จัดให้มีกลุ่มงานภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้สำนักพัฒนาเกษตรกร ตามนโยบายปฏิรูประบบราชการ เพื่อรับผิดชอบในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยมีหน้าที่ดังนี้

๑. ศึกษา รวบรวม และจัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น
๒. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษา ทดสอบ และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยเน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกร
๓. บริหารและจัดการให้เกิดการทำงานเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายระหว่างหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา เอกชน และองค์กรเกษตรกร/ชุมชนอย่างเป็นระบบ ในการพัฒนา บ่มเพาะ และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
๔. ส่งเสริมการสนับสนุนการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสากลให้เกิดนวัตกรรมด้านการเกษตร
๕. สนับสนุน และประสานให้เกิดการปกป้องคุ้มครองสิทธิประโยชน์ และทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น



๑. ภูมิปัญญา ด้านเกษตรกรรม



๑. ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม

๑. การทำเกษตรแบบผสมผสาน

ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งสามารถพึ่งพาตนเองได้ในสภาวะการณ์ต่าง

นายทวี ดอนแสนเทพ

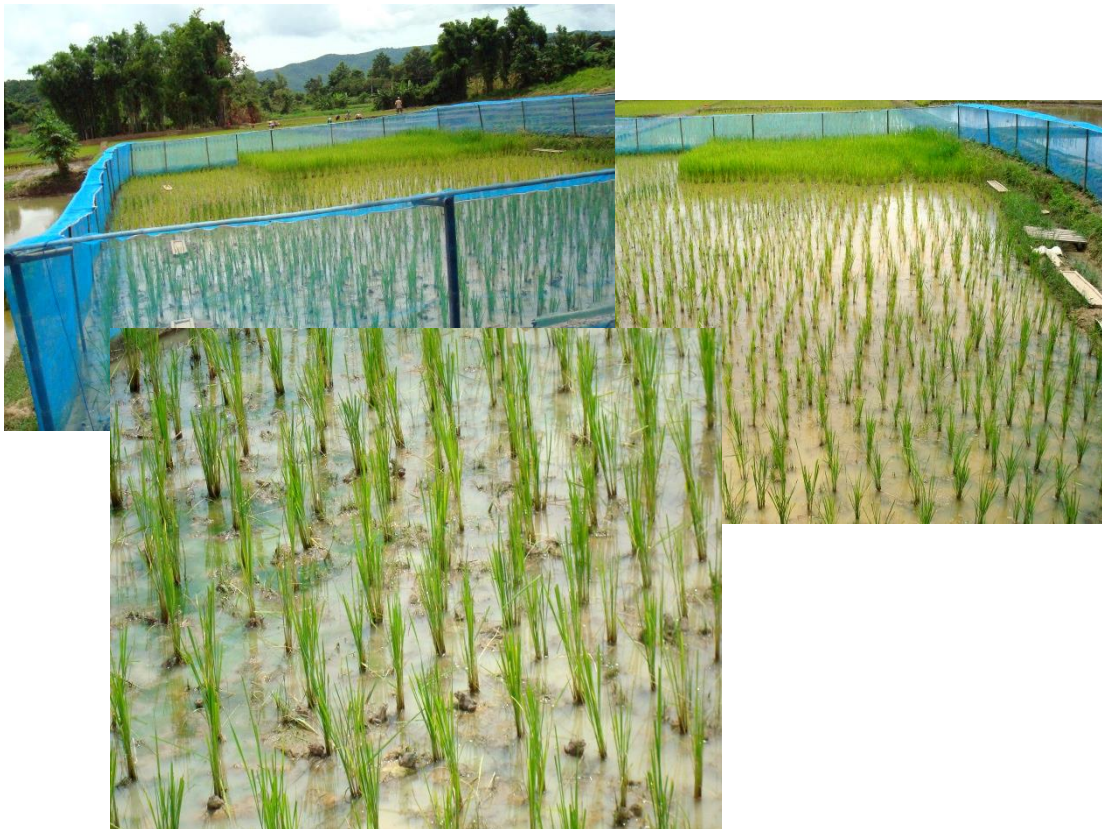
เลขที่ ๕๗ หมู่ที่ ๑๗ บ้านใหม่ศรีวิไลย์ ตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย



การเลี้ยงปลาดุกในกระชัง



การเลี้ยงกบในนาข้าว



การเลี้ยงเป็ดเทศ



การเลี้ยงไก่พื้นเมือง



ข้าวนาปี



การเลี้ยงโคเนื้อ



๒. น้ำอ้อยสดอินทรีย์

นายสวาท นางประนอม นิลสวาท

เลขที่ หมู่ ๔ บ้านจ่อเจริญ ตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

อ้อยพันธุ์สิงคโปร์ หรือ อ้อยสำลี เป็นอ้อยที่มีลำต้นอวบใหญ่ สีเหลืองอมเขียว มีปริมาณน้ำอ้อยมาก ผิวอ่อน ชานนิ่ม เมื่อหีบแล้วได้น้ำอ้อยสีสวยน่ารับประทาน

อ้อยมีหลายพันธุ์แตกต่างกันที่ความสูง ความยาวของข้อและสีของลำต้น อ้อยเป็นพืชเศรษฐกิจที่เกษตรกรนิยมปลูกกันมาก อ้อยที่นำมาคั้นน้ำสำหรับดื่ม เป็นอ้อยที่ปลูกบริเวณที่ราบลุ่ม พื้นที่ดินเหนียว ประชาชนเรียกว่า อ้อยเหลือง หรือ อ้อยสิงคโปร์

ลักษณะทั่ว ๆ ไป และลักษณะทางพฤกษศาสตร์
ราก

รากของอ้อยนั้น จะเป็นรากที่อยู่ใต้ดิน มีขนาดใหญ่ กระจายทั่วลำต้น มีความยาวประมาณ ๑๐๐ เซนติเมตร โดยรากของอ้อยนั้นจะแบ่งออกเป็น ๒ ชุดด้วยกัน ทั้งรากของท่อนพันธุ์ ที่ใช้ลำเลียงน้ำและธาตุอาหารจนกว่าหน่ออ่อนจะเติบโต และรากชนิดนี้จะหมดสภาพไปเอง ต่อไปคือ รากของหน่อ คือรากขนาดใหญ่ที่เจริญออกจากปมรากของหน่อที่เติบโตแล้ว รากของอ้อยนั้นจะมีการเติบโตทดแทนกันอย่างสม่ำเสมอ และรากเก่าก็จะหมดสภาพลงไปตามกาลเวลา



ลำต้น (stalk)

ลำต้นขนาดใหญ่ของอ้อยนั้นจะประกอบไปด้วยข้อปล้องจำนวนมาก ปล้องเหล่านี้จะยาวหรือสั้นก็จะขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำที่ได้รับ ยังมีน้ำมาก ปล้องก็จะยาวและทำให้ลำต้นสูงใหญ่ตาม

รูปร่างของปล้อง (internode patterns)

ปล้องมีรูปร่างแตกต่างกันหลายรูปทรงมากมาย เช่น เป็นรูปทรงกระบอก (cylindrical) มัดข้าวต้ม (tumescent) กลางคอด (bobbin-shaped) โคนใหญ่ (conoidal) โคนเล็ก (obconoidal) หรือโค้ง (curved) ข้อและปล้องเหล่านี้จะมีส่วนประกอบมากมายกว่าสิบอย่างด้วยกัน เช่น ตา บริเวณเกิดราก (root band หรือ rooting หรือ root zone) หรืออาณาเขตที่อยู่ระหว่างรอยกาบ และวงเจริญ ปมราก (root primordia หรือ root initials) หรือจุดที่รากจะเจริญออกมา วงเจริญหรือวงแหวน (growth ring) รอยกาบ (leaf scar หรือ sheath scar) เป็นรอยที่เกิดขึ้นหลังจากกาบใบหลุดแล้ว วงไข (wax ring) ส่วนที่มีไขเกาะมากกว่าส่วนอื่นๆ รอยแตกตื้น หรือ รอยแตกลายงา (corky cracks) รอยแตกเล็กๆ บริเวณผิวเปลือก รอยแตกลึก (growth crack หรือ rind crack) รอยแตกขนาดใหญ่ตามความยาวของลำต้นลึกเข้าไปในเนื้ออ้อย รอยตกละเอียด (corky patch) ร่องตา (bud furrow)

หรือ bud groove)

ใบ

เหมือนใบข้าวที่ขนาดใหญ่ขึ้น ใบอ้อยจะมี ๒ ส่วนด้วยกันคือ กาบใบและแผ่นใบ

- กาบใบ คือส่วนที่โอบรอบลำต้นสลับซ้าย ขวาไปมาจากต้นถึงปลายลำต้น
- แผ่นใบ เป็นส่วนที่ถัดเข้าไปจากกาบใบ จะมีแกนตรงกลางที่ทำให้แผ่นใบมีลักษณะแข็งตั้งตรงได้

ดอก

ดอกของอ้อยนั้นจะเป็นดอกเล็กๆที่ติดกันเป็นคู่ ๆ แต่ในหนึ่งคู่ก็จะแยกออกเป็นดอกที่มีก้านและไม่มีก้าน แต่ละดอกจะมีขนสีขาวอยู่ที่รอบฐาน เมื่อดอกบาน ขนเหล่านี้ก็จะกางออกรอบ ๆ เป็นรัศมีเล็ก ๆ

เมล็ด

เมล็ดอ้อยมีลักษณะคล้ายเมล็ดข้าวที่มีขนาดเล็กลงมาหลายเท่า และจะติดอยู่กับตัวดอกอย่างแน่น เราจะเรียกเมล็ดอ้อยว่าฟัซซ์ หรือ ฟัฟฟ์ (fuzz หรือ fluff) และเมล็ดเหล่านี้ก็จะนำไปเพาะใหม่ต่อไป

การเจริญเติบโตของอ้อย

การเจริญเติบโตของอ้อยนั้นแบ่งออกได้เป็น ๔ ระยะ คือ

- ระยะงอก (germination phase)

ระยะนี้เริ่มต้นตั้งแต่ปลูกจนกระทั่งหน่อโผล่พ้นดิน โดยจะใช้เวลาประมาณ ๒-๓ สัปดาห์ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น พันธุ์ ความหนาของดินที่กลบท่อนพันธุ์ และการปฏิบัติต่อท่อนพันธุ์ เป็นต้น หน่อที่เกิดจากตาของท่อนพันธุ์ เรียกว่า หน่อแรก (primary shoot) หรือหน่อแม่ (mother shoot) จำนวนท่อนพันธุ์ที่งอกต่อไร่จะเป็นตัวกำหนดจำนวนกออ้อยในพื้นที่นั้น

- ระยะแตกกอ (tillering phase)

การแตกกอ จะเริ่มจากราว ๆ ๑.๕ เดือน หลังปลูก และ อาจนานถึง ๒.๕-๔ เดือน การแตกกอ เป็นกระบวนการทางสรีรวิทยาของแบบการทำซ้ำภายใต้พื้นดิน โดยแยกออกจากข้อตาที่เป็นหน่อแม่ โดยการแตกกออ้อย ให้มีจำนวนข้อที่เหมาะสม จะทำให้ได้ผลผลิตที่ดี โดยปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อ การแตกกอ มีหลากหลาย ได้แก่ ความชื้นในดิน แสง อุณหภูมิ และปุ๋ย หน่อที่เกิดขึ้น ในช่วงต้นนั้นก่อให้เกิด ลำที่ใหญ่และหนัก แต่หน่อที่เกิดขึ้น ในช่วงปลายจะมีโอกาสทั้งตายหรือ ซึ่งจะเกิดขึ้นในระยะสั้น คือโตไม่เต็มที่เท่านั้น การปลูกอ้อยในระยะการแตกกอนั้น การควบคุม น้ำ และ วัชพืช ที่มีความสำคัญต่อการแตกกอเป็นอย่างมาก ซึ่งจะช่วยกระตุ้นการแตกกอ ให้มีประมาณหน่อลูกที่เหมาะสม ส่งผลต่อการได้ผลผลิต ต้นต่อไร่ที่ดี

- ระยะย่นปล้อง (stalk elongation phase)

ระยะนี้เป็นระยะต่อเนื่องกับการแตกกอ อ้อยจะมีการเพิ่มความยาวและขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางของปล้องอย่างรวดเร็ว ทำให้อ้อยทั้งลำต้นเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็วด้วย โดยจะเริ่มตั้งแต่อายุประมาณ ๓-๔ เดือน ถึงอายุประมาณ ๗-๘ เดือน ซึ่งหลังจากนั้นการเจริญเติบโตจะมีลดลง และจะเริ่มมีการสะสมน้ำตาลเพิ่มมากขึ้น

- ระยะแก่และสุก (maturity and ripening phase)

เป็นระยะที่มีอัตราการเจริญเติบโตช้าลงมากเมื่อเปรียบเทียบกับระยะต่างๆข้างต้น เมื่อการเจริญเติบโตเริ่มช้าลง น้ำตาลที่จากที่ใบสร้างขึ้นโดยการสังเคราะห์แสงนั้นจะถูกใช้น้อยลง และมีเหลือสะสมในลำต้นมากขึ้น ซึ่งระยะนี้เป็น การเริ่มต้นของการสุกนั่นเอง การสะสมน้ำตาลนั้นจะเริ่มจากส่วนโคนไปหาปลาย ดังนั้นส่วนโคนจึงมีความหวาน มากกว่าส่วนปลาย การสะสมน้ำตาลจะมีมากขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งทุกส่วน มีความหวานใกล้เคียงกัน เรียกว่า สุก

การใช้ประโยชน์

ทุกส่วนของอ้อยนั้นมีประโยชน์ทั้งหมด แต่ส่วนที่นำมาใช้มากที่สุดก็คือ ส่วนของลำต้น โดยเราจะแบ่งประโยชน์ของ อ้อยได้ ๒ ประการ ได้แก่

การใช้ประโยชน์โดยตรง

- เป็นอาหารมนุษย์ ในส่วนของลำต้นสามารถนำมาใช้ประกอบอาหารได้ เช่น น้ำอ้อย การนำไปทำเป็น ไอศกรีม เป็นต้น
- เป็นอาหารสัตว์ ใบ ยอด และลำต้นที่ยังอ่อน สามารถนำไปเป็นอาหารสัตว์ได้
- เป็นเชื้อเพลิง
- ใช้เป็นวัตถุดิบหรือบำรุงดิน ใบอ้อยแห้งสามารถรักษาความชื้นและป้องกันวัชพืชได้

การใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรม

ในการผลิตน้ำตาลทรายจากอ้อยจะทำให้เกิดผลพลอยได้ตามมาซึ่งก็คือขานอ้อย กากตะกอน และกากน้ำตาล ซึ่ง สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมาก โดยประโยชน์จากน้ำตาลโดยตรงและผลพลอยได้มีดังนี้

การใช้ประโยชน์น้ำตาล

แบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ

- ใช้เป็นอาหารมนุษย์
- ใช้ประโยชน์อย่างอื่น เช่น น้ำตาล (รวมทั้งแป้ง) สามารถใช้เพื่อผลิตแอลกอฮอล์ ใช้เพื่อผลิตผงซักฟอกซึ่ง ผงซักฟอกชนิดนี้จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมน้อยมาก ใช้ในอุตสาหกรรมการผลิตสารเคลือบผิว

การใช้ประโยชน์จากผลพลอยได้

- ขานอ้อย
 - ใช้เป็นเชื้อเพลิง สามารถนำมาผลิตไอน้ำและกระแสไฟฟ้า
 - ใช้ผลิตวัสดุก่อสร้าง เช่น อัดเป็นแผ่น ไม้อัดผิวเส้นใย แผ่นกันความร้อน เป็นต้น
 - ใช้ผลิตเยื่อกระดาษ และกระดาษชนิดต่าง ๆ
 - ใช้เป็นอาหาร
 - ใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมผลิต furfural, furfuryl alcohol และ xylitol
 - ใช้ทำปุ๋ยหมัก
 - ใช้เป็นวัตถุดิบ เพื่อรักษาความชื้นของดินและป้องกันวัชพืช
- กากตะกอนหรือขี้ตะกอน การใช้ประโยชน์ของกากตะกอนมีดังนี้
 - ใช้เป็นปุ๋ยบำรุงดินได้
 - ใช้ในอุตสาหกรรมผลิตไข่ สามารถนำไปใช้ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น อุตสาหกรรมผลิตสารขัดเงา ผลิตหมึกสำหรับกระดาษคาร์บอน ผลิตลิปสติก เป็นต้น

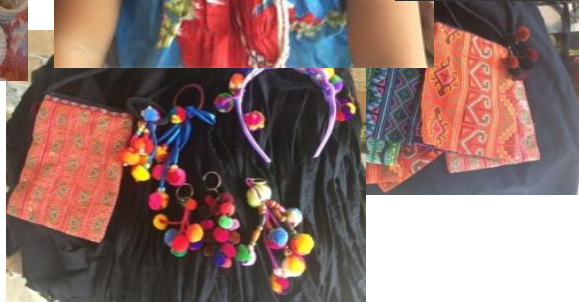
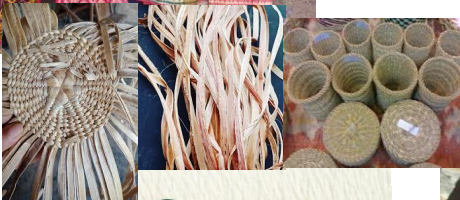
- กากน้ำตาล ใช้ทำปุ๋ย ใช้เลี้ยงสัตว์ ใช้ผลิตแอลกอฮอล์ ใช้ในอุตสาหกรรมยีสต์ ใช้ทำผงชูรส ใช้ทำกรดน้ำส้ม เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่ก็จะนำไปใช้ประโยชน์อยู่ ๒ ประการ คือ ใช้เป็นอาหารสัตว์และใช้ผลิตแอลกอฮอล์

สรรพคุณสมุนไพร

ตำรายาไทยใช้ลำต้นเป็น ยาขับปัสสาวะ โดยใช้ลำต้นสด ๗๐-๙๐ กรัม หรือแห้ง ๓๐-๔๐ กรัม หั่นเป็นชิ้น ต้มน้ำ แบ่งดื่มวันละ ๒ ครั้งก่อนอาหาร แก่ไตพิการ หนองใน และขับ นิ่ว แพทย์พื้นบ้านใช้ขับเสมหะ รายงานว่าอ้อยแดงมีฤทธิ์ขับปัสสาวะในสัตว์ทดลอง



๒. ภูมิปัญญา ด้านหัตถกรรม



๒. ภูมิปัญญาด้าน อุตสาหกรรมและหัตถกรรม

การรู้จักใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย และประหยัด อันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นพึ่งพาตนเอง ทางเศรษฐกิจได้ เช่น การทำเครื่องเรือนจากไม้ การทอผ้า การทอเสื่อ การทำเครื่องจักสาน เป็นต้น

๒.๑ ภูมิปัญญาอุตสาหกรรม การทอเสื่อจากต้นกก

นางทัศนีย์ วงศ์ศรีเทพ หมู่ที่ ๑ บ้านสมานมิตร ตำบลอนศิลา

อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย โทร ๐๘๒-๒๓๒๑๖๑๒

ผลิตภัณฑ์จากต้นกก ถือเป็นวิถีการดำรงชีวิตอีกอาชีพหนึ่งของชุมชน เพราะหลังจากการทำนาแล้ว ชาวบ้านจะตระเวนหาต้นกกจากแหล่งน้ำต่างๆ ทั้งพื้นที่และนอกพื้นที่มาทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ ใช้ในครัวเรือน ซึ่งเป็นวัตถุดิบมีมาตั้งแต่ดั้งเดิม จนมีการรวมกลุ่มอาชีพกันในปัจจุบัน ต้นกกในธรรมชาติหายากขึ้น จึงมีการปลูกใช้ในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นเพราะถ้าไม่ผลิตเองก็สามารถจำหน่ายต้นสดได้





๒.๒ ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม การจักสานจากไม้ไผ่(การทำส้มไก่)

นายอุดม ใจมา

บ้านช่องลม หมู่ที่ ๓ ตำบลอนศิลา

อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย โทร ๐๘๕ ๗๑๑๔๘๗๖



ผลิตภัณฑ์จักสานจากไม้ไผ่ ลักษณะที่โดดเด่นของจักสานจากไม้ไผ่ เกิดจากภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดด้วยการเรียนรู้และความตั้งใจ สนใจ ของผู้ผลิต ประกอบกับการดัดแปลงให้เกิดประโยชน์ใช้สอยที่คุ้มค่า มีคุณค่าเป็นของใช้ในครัวเรือน ที่ทำมาจากวัสดุจากธรรมชาติสีสนสวยงามตามธรรมชาติไม่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้และสิ่งแวดล้อม



๒.๓ ภูมิปัญญาหัตถกรรม การทำมือจากฝ้ายและไหมพรม

นายรุ่งโรจน์ อมตะไกรวงศ์

หมู่ที่ ๕ บ้านชัยพฤกษ์ ตำบลอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

โทร ๐๘๐ ๖๗๗ ๐๒๕๔

- ๑ กระเป่า
- ๑ ถุงมือ
- ๑ หมวกผ้า
- ๑ ยางรัดผมและที่คาดผม



๒.๔ ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม การจักสานจากเชือกกล้วย นางเสี่ยม ใจปาละ

หมู่ที่ ๗ บ้านสันม่วงคำ ตำบลดอนศิลา

อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย โทร ๐๘๗ ๓๐๐ ๙๖๓๕

- ๑ กระเป่า
- ๑ พาน
- ๑ กระปุกออมสิน
- ๑ กระติบใส่ข้าว

ในสมัยหลายสิบปี ที่
ผ่านมาแล้ว ตั้งแต่ยังไม่มีเชือก
ฟาง พ่อค้าแม่ค้าในตลาดสด
ส่วนใหญ่ใช้เชือกกล้วยผูกสินค้า
เช่น หมู ผัก ต่าง ๆ ให้ลูกค้า
โดยใช้ใบตองห่อของก่อนที่จะใช้
เชือกกล้วยผูกให้แน่นอีกรอบ

หนึ่ง โดยเฉพาะคนขายหมู ที่เรียกว่าเจ๊กขายหมู ใช้เชือก
กล้วยผูกเนื้อหมูทุกเจ้า ส่วนที่เรียกว่า "เชือกกล้วย" มี ๒
อย่าง คืออย่างแรก ๑ คือก้านใบของใบกล้วย ที่เรียกว่า
"ใบตอง" ในปัจจุบันมีการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากเชือก
กล้วยหลากหลายวิธี ซึ่งนำมาสู่การจัดทำผลิตภัณฑ์ทำมือ
จักสานจากเชือกกล้วยในรูปแบบต่างๆ



๒.๕ ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม การทอผ้าพื้นเมือง (ชนเผ่า) กระเป๋าสื่อ ผ้าขาวม้า หมูที่๑๐ บ้านทุ่งไค้ง

นางมุกดา หล้าเปิง ที่อยู่ หมูที่๑๐ บ้านทุ่ง
ไค้ง ตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย
จังหวัดเชียงราย

บ้านทุ่งไค้ง

ที่ตั้ง หมูที่ ๑๐ ตำบล
ดอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัด
เชียงราย

ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ชาวเขา
เผ่าปกาเกอญอ (กะเหรี่ยง) นำโดยอัยดี
อัยฮั้ง ได้พาชาวบ้านอพยพมาจากเมืองลี
(อำเภอลี จังหวัดลำพูน) ปัจจุบันเป็นกิ่งอำเภอทุ่งหัว
ช้างจังหวัดลำพูน อพยพเข้ามาอยู่เป็นหมู่บ้านที่สอง
ของตำบลดอนศิลา เรียกว่า “บ้านทุ่งไค้ง” อยู่ห่าง
จากบ้านดอน ประมาณ ๓ กิโลเมตร ชาวบ้านจึงตั้ง
ชื่อหมู่บ้านตามสภาพทุ่งนาที่คดโค้งตามลำห้วยแม่
แอ้ ลำห้วยคดโค้งมาก มีต้นน้ำอยู่ทางทิศ
ตะวันออก น้ำไหลลงใต้ลงทางทิศ
ตะวันตก แล้วกลับไค้งไปทางทิศตะวันออกอีก
ครั้ง



การอพยพโยกย้ายบ้านเรือน สาเหตุมาจากถิ่นอาศัยเดิมมีปัญหาข้าวยาก หมดแพง และที่ดินทำกินทุรกันดาร
มาก มีชีวิตความเป็นอยู่ต้องอดๆอยากๆ กินก้อย เป็นอาหาร เพราะไม่มีข้าวกิน เนื่องจากสัตว์ป่ามารบกวน เช่น ช้าง มาแย่ง
กินแตงโมแตงไทย และข้าวไร่ นอกจากนี้ยังมีเสือเข้ามาทำร้ายคนในหมู่บ้าน ความเป็นอยู่ของชาวบ้านเต็มไปด้วยปัญหาและ
อุปสรรคในการดำรงชีวิตมากมาย ที่ทำนา ที่หากิน ก็ไม่ค่อยจะสู้ดีนัก ฝนฟ้าไม่เอื้ออำนวย จึงพากันอพยพย้ายถิ่นฐานจาก
บ้านเกิดเมืองนอน ขึ้นมาอยู่ทางเหนือ จุดมุ่งหมาย คือ บ้านห้วยสักตำบลหนองป่าก่อกิ่งอำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย ใน
สมัยนั้น เพราะมีพี่น้องกลุ่มเดียวกันมาอยู่ก่อนหน้านี้ ประกอบกับระยะเวลาในการเดินทาง ต้องใช้เวลาแรมเดือน กว่าที่จะ
เดินทางมาถึงพื้นที่บ้านห้วยสัก การเดินทางต้องใช้สัตว์เป็นพาหนะ เช่น ม้าต่างๆ วัวต่างๆ ควาย ต่อมาชาวบ้านทุ่งไค้งจึงได้
เอาชื่อ ของอัยฮั้ง กับอัยดี มาเป็นนามสกุล ของคนในหมู่บ้าน คือ “รุ่งดี” ชาวบ้านมีการจับจองและบุกเบิกที่ดินทำกินโดย
การจองแนวเขตและแบ่งพื้นที่ของใครของมันตามที่ตนสามารถบุกเบิกได้ โดยการใช้มัด (พรว้า และจอบ (ขอบก) ไม่มีใครแย่ง
เอาที่ดินของใครเนื่องจากสภาพพื้นที่มีจำนวนมากพอ คนมีน้อยที่ดินมีมาก) ถ้าบุกเบิกไม่ไหวก็มีการจ้างเพื่อนบ้านช่วย
บุกเบิกและยังมีการทำข้าวไร่ตามวิถีชีวิตของชาวปกาเกอญอ เช่นมีการปลูกฝ้าย เพื่อไว้สำหรับทำผ้าทอมือ ตัดเย็บเป็น
เครื่องนุ่งห่มหากมีการซื้อขายที่ดินในสมัยนั้น จำนวน ๕๐ ไร่ ราคา ๕๐ บาท ชาวปกาเกอญอมาอยู่ที่นี่ใหม่ต้องเรียนการ
ทำนาจากคนพื้นทีราบเนื่องจากไม่เคยทำนามาก่อน จะถนัดแต่การทำไร่เท่านั้น

๒.๖ ภูมิปัญญา ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การแปรรูปกะลามะพร้าวให้เป็นสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ)



นายบุญเล็ก ลักษ์วิลัย

นายบุญเล็ก ลักษ์วิลัย เกิดเมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๕ ปัจจุบัน อายุ ๗๐ ปี เป็นบุตร นายเป้ง – นางบัวคำ ลักษ์วิลัย อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๒ หมู่ที่ ๑๗ บ้านใหม่ศรีวิลัย ตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

จากความคิดที่ว่ามะพร้าว ๑ ลูก สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลากหลายประการจากมะพร้าวด้านในนำมารับประทาน เนื้อมะพร้าวนำมาคั้นเป็นกะทิทำทั้งอาหารหวานและอาหารคาว เปลือกมะพร้าวสามารถนำมาเป็นเชื้อเพลิงและนำมาทำเป็นกระถางปลูกดอกกล้วยไม้ กะลามะพร้าวนำมาแปรรูปทำเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ได้นายบุญเล็ก ลักษ์วิลัย จึง

เริ่มนำกะลามะพร้าวที่สามารถหาได้ทั่วไปมาแปรรูปเป็นสิ่งของต่างๆ เช่น ช้อน กระบวยตักน้ำ กระปุกออมสิน โคมไฟ เพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ ให้แก่ตนเอง และเห็นว่าควรส่งต่อความรู้ของตนให้แก่ผู้ที่สนใจ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาของตนเอง

การแปรรูปกะลามะพร้าวให้เป็นสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ วิธีการถ่ายทอดโดยสังเขป

วิธีการทำผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว

๑. นำกะลามะพร้าวแก่จัดที่แห้งแล้ว มาขูดเอาเนื้อด้านในออกให้หมดแล้วขัดผิวภายนอกกะลาให้เกลี้ยงส่วนด้านในขัดด้วยกระดาษทราย

๒. ร่างแบบ หรือลายที่ต้องการด้วยดินสอลงบนกะลา กะลาที่ใช้จะเป็นทั้งลูก เป็นซีก หรือเป็นเศษ ขึ้นอยู่กับรูปแบบของผลิตภัณฑ์

๓. ใช้สว่านเจาะรูตามแบบลาย โดยใช้ดอกสว่าน ขนาด ๒ มิลลิเมตร เจาะที่รอบแบบลาย เพื่อเป็นรูสำหรับสอดใบเลื่อยฉลุ

๔. ใช้เลื่อยฉลุทางแบบลาย โดยเริ่มจากด้านในก่อน แล้วฉลุขอบด้านนอกเพื่อความสะดวกในการจับชิ้นงาน (ใช้เทียนไขชุบใบเลื่อยฉลุเพื่อให้ลื่น สะดวกในการฉลุ)

๕. ตกแต่งผิวและขอบนอกของกะลา ด้วยตะไบหยาบและตะไบละเอียด จากนั้นขัดด้วยกระดาษทรายขัดไม้เบอร์ ๔ และเบอร์ ๐ จนผิวกะลาเรียบที่สุด

๖. กรณีที่ต้องมีการประกอบชิ้นส่วนต่างๆ เข้าด้วยกัน หรือติดผลิตภัณฑ์บนแท่นไม้ ให้ใช้กาวตราช้างหรือกาวลาเท็กซ์ติด หากต้องการเพิ่มความแข็งแรงยิ่งขึ้นใช้ตะปูหรือหมุดตอกเป็นสลักยึดติด

๗. หากต้องการเคลือบเงา ให้ใช้ฟูกันทาแลคเกอร์จนทั่วผลิตภัณฑ์ แล้วทิ้งไว้ให้แห้ง ทาซ้ำใหม่ ทำเช่นนี้ ๒-๓ ครั้ง จะได้ผลิตภัณฑ์ที่เงางาม

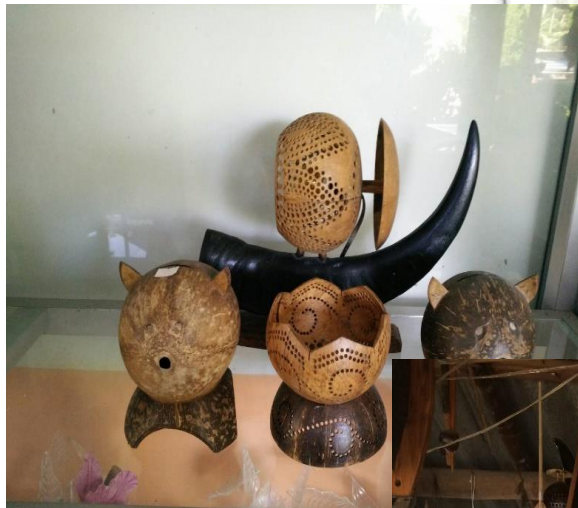
ราคา ๒๕ - ๖๐๐ บาท

ติดต่อ นายบุญเล็ก ลักขวิสัย

หมู่ที่ ๑๗ บ้านใหม่ศรีวิไลย์ ตำบลดอนศิลา

อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

โทร ๐๘๗ ๑๘๙ ๗๙๐๕



มะพร้าว เป็นพืชที่คนไทยรู้จักกันเป็นอย่างดีเพราะในวิถีชีวิตของคนไทยได้นำมะพร้าวมาผูกพันกับชีวิตประจำวันมากมายหลายอย่าง นับตั้งแต่การนำมาบริโภคปรุงอาหารคาวหวานการนำส่วนต่าง ๆ ของมะพร้าวมาใช้ในการงานพิธีต่าง ๆ เช่น พิธีลงเสาเอก พิธีแห่ขันหมาก พิธีบวงสรวง และงานบุญต่าง ๆ ถ้าจะพูดถึงประโยชน์ของมะพร้าวโดยละเอียดเราจะพบว่าทุกส่วนของต้นมะพร้าวสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งสิ้น



๒.๗ ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม

การทำไม้กวาดดอกหญ้าและไม้กวาดทางมะพร้าว

นางบัว เชื้อนคำป้อ

เกิดเมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ ปัจจุบัน อายุ ๖๗ ปี
เป็นบุตร นายแสง – นางผิง เชื้อนคำป้อ อาศัยอยู่บ้านเลขที่
๒๒ หมู่ที่ ๖ บ้านดอยงาม ตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย
จังหวัดเชียงราย ประกอบอาชีพเกษตรกร



ภาคเหนือมีวัสดุในการทำไม้กวาดดอกหญ้าซึ่งทางเหนือเรียกว่า “ก่ง” หรือ “ดอกอ้อ” ที่ทางภาคกลางเรียกกัน การทำไม้กวาดดอกหญ้าและไม้กวาดทางมะพร้าวเป็นอาชีพเสริมที่ นางบัว เชื้อนคำป้อ สามารถทำรายได้ให้แก่ตนเอง เพราะวัสดุในการทำนั้นเป็นวัสดุท้องถิ่นที่สามารถหาได้ง่าย แต่สามารถนำมาเพิ่มมูลค่าให้กลายเป็นสินค้าที่สร้างรายได้ในพื้นที่ตำบลดอนศิลา มีผู้ที่มีภูมิปัญญาในการทำไม้กวาดดอกหญ้าและไม้กวาดทางมะพร้าวหลายท่าน และนางบัว เชื้อนคำป้อ ก็เป็นหนึ่งในนั้นและได้เข้าร่วมกิจกรรม การถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่ลูกหลาน เพราะเห็นว่าตนควรถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ให้กับเด็กในพื้นที่ สร้างจิตสำนึกในการรักษาภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นแก่เด็ก

การทำไม้กวาดดอกหญ้าและไม้กวาดทางมะพร้าว

วิธีการถ่ายทอดโดยสังเขป

ไม้กวาดเป็นอุปกรณ์ที่ยังจำเป็นต้องใช้ภายในครอบครัว ปัจจุบันบางบ้านได้นำเครื่องดูดฝุ่นเข้ามาใช้บ้างแล้ว แต่ก็ยังมีบ้านและสถานที่ต่างๆ อีกจำนวนไม่น้อยที่ต้องการใช้ไม้กวาด ดังนั้นการทำไม้กวาดเพื่อจำหน่ายจึงเป็นการเสริมรายได้ อีกทางหนึ่งให้กับครอบครัวได้

อุปกรณ์

๑. เข็มเย็บกระสอบ
๒. เชือกฟาง
๓. ไม้ไผ่ ความยาวประมาณ ๘๐ ซม.
๔. ดอกหญ้า
๕. ตะปู ขนาด ๑ นิ้ว จำนวน ๒ ตัว

ขั้นตอนการทำไม้กวาด

๑. นำดอกหญ้ามาตากแดดให้แห้ง
๒. นำดอกหญ้ามาตีหรือฟาดกับพื้น เพื่อให้ดอกหญ้าดอกเล็กๆ หลุดออกให้เหลือแต่ก้านเล็กๆ แคะก้านดอกหญ้าออกจากต้น นำมามัดรวมกันประมาณ ๑ กำมือ
๓. ใช้เชือกฟางหรือเชือกไนลอนสอยเข้ากับเข็มเย็บกระสอบ แล้วแทงเข้าตรงกลางมัดดอกหญ้า แล้วถักไปถักมาประมาณ ๓-๔ ชั้น พร้อมทั้งจัดมัดดอกหญ้าให้แบนราบ ใช้มีดตัดโคน รัดดอกหญ้าที่ถักแล้วให้เสมอกันเป็นระเบียบสวยงาม
๔. ใช้ด้ามไม้ไผ่รวก เสียบตรงกลางหรืออาจจะใช้ต้นดอกหญ้า ๘ - ๑๐ ต้น มัดรวมกันแทนไม้ไผ่รวกก็ได้ แล้วตอกตะปูขนาด ๑ นิ้ว ๒ ตัว เพื่อให้มัดดอกหญ้ายึดกับด้ามให้แน่น
๕. ใช้น้ำมันยางหรือชัน ผสมน้ำมันก๊าดทา โดยใช้แปรงจุ่มและทาบริเวณที่ตัว

***เคล็ดลับทำให้ไม้กวาดแข็งแรง ควรนำดอกหญ้าตากแดดให้แห้งสนิทก่อนมัด จะได้ไม้กวาด ที่มีความแข็งแรง ไม่หลุดง่าย เมื่อถึงเวลาใช้งาน**

๓. ภูมิปัญญา ด้านการแพทย์ไทย



๓. ภูมิปัญญาด้านการแพทย์

ด้านการแพทย์ ได้แก่ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชนโดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพรที่อยู่หลากหลาย อาทิ การใช้ใบกระเพราแก้ขับลม ท้องอืด ท้องเฟ้อ การนวดแผนโบราณและการประคบที่ใช้สมุนไพรประกอบการนวด การดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน ชมรมหมอเมืองอำเภอเวียงชัย ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย สมุนไพร วัดดอยงาม ตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

๓.๑ ภูมิปัญญาด้านสมุนไพร หมอพื้นเมือง

โดย พระครูสุนทรศิริรักษ์ เจ้าอาวาสวัดดอยงาม หมู่ ๖
บ้านดอยงาม ตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัด
เชียงราย โทร ๐๘๖ ๙๑๒๙๗๙๕

ประโยชน์ในการดื่มชาของคนไทย ไม่ได้เป็นเพียงการ
ดื่มเพื่อแก้กระหาย หรือสร้างความผ่อนคลายเท่านั้น การ
ดื่มน้ำชาที่ทำจากสมุนไพร ชนิดต่างๆมีสรรพคุณช่วยบำรุง
ร่างกาย และยังช่วยแก้อาการเจ็บป่วยอย่างดี



๑ ชาสมุนไพรต่างๆ

๑ ลูกประคบสมุนไพร

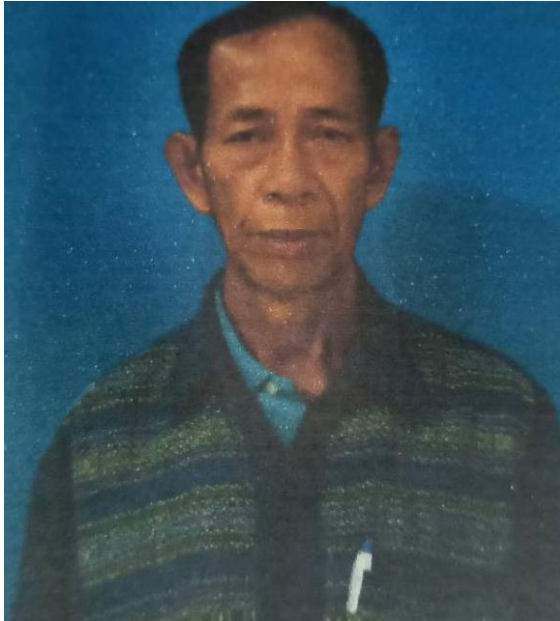
ประโยชน์ในการดื่มชาของคนไทย ไม่ได้เป็นเพียงการดื่มเพื่อแก้กระหาย หรือสร้างความผ่อนคลาย
เท่านั้น แต่การดื่มน้ำชาที่ทำจากสมุนไพร ชนิดต่างๆมีสรรพคุณช่วยบำรุงร่างกาย และยังช่วยแก้อาการ
เจ็บป่วยอย่างดี



จัดตั้ง ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาแพทย์แผนไทยสมุนไพร วัดดอยงาม ตำบลอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย



๓.๒ ภูมิปัญญา ด้านการแพทย์และสาธารณสุข (หมอพื้นเมือง)



นายนวล สายเขียว

นายนวล สายเขียว เกิดเมื่อวันที่ ๕ มกราคม ๒๔๘๕ ปัจจุบัน อายุ ๘๐ ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๑๘๗ หมู่ที่ ๔ บ้านจ่อเจริญ ตำบลดอนศิลา อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

จากการสะสมประสบการณ์ด้านสมุนไพรมาเป็นเวลานาน นายนวล สายเขียวเป็นอีกผู้หนึ่งที่เป็นที่ยอมรับด้านการรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพร โดยมีตำรับยาที่นายนวล สายเขียวปรุงเอง เพื่อใช้ในการรักษาโรคต่างๆ โดยส่วนประกอบทางยานั้น ส่วนใหญ่จะเป็นสมุนไพรพื้นบ้านที่หาได้ทั่วไป แต่บางชนิดก็เป็นของหายากหรืออาจจะต้องระบุคุณสมบัติเป็นพิเศษ ความสามารถด้านการรักษาสุขภาพด้วยยาสมุนไพร ที่ปรุงด้วยตนเองถือเป็นสิ่งที่นายนวลภาคภูมิใจ

และต้องการทอดความรู้ที่เรียกว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ให้แก่คนรุ่นต่อไป

หมอพื้นเมือง

วิธีการถ่ายทอดโดยสังเขป

๑. การปรุงยาสมุนไพร

สมุนไพร ๗ อย่าง

๑. **ฮ่อสะพายควาย** ต้นฮ่อสะพายควายเป็นไม้เถาเลื้อยขนาดใหญ่ เถาพันตามต้นไม้ใหญ่ในป่าสรรพคุณทางยา เมื่อนำมาต้มและต้มน้ำจะทำให้ร่างกายแข็งแรง แต่ต้องดื่มให้ได้ปริมาณเพียงพอ น้ำต้มมี รสจืด สีใส ผู้คนจึงนิยมนำเอาใบเตยใส่ลงไปต้มกับใบฮ่อสะพายควายเพิ่มรสหอมลงไป

๒. **มะเขือแจ้เครือ** ลักษณะไม้เลื้อยมีเนื้อไม้ กิ่งอ่อน เกลี้ยง ใบเดี่ยว ขอบใบเรียบ ปลายใบมีติ่งแหลม เล็กน้อย ดอกสีชมพูหรือสีม่วงเป็นช่อมีขนปกคลุม ผลมีสีเขียวหรือบางผลสีแดงอ่อน สรรพคุณทางยา เถาต้มน้ำดื่มมีสรรพคุณเป็นยาชูกำลัง ลำต้นต้มน้ำกับมะนาวดื่มได้ไม่รู้สึกเมา ฮ่อสะพายควาย เข้ายาบำรุงกำลัง

๓. **ไม้แก่นฝาง** สรรพคุณทางยา รสขื่นขมหวาน ผาต รับประทานเป็นยาบำรุงโลหิตสตรี ขับประจำเดือน แก้ปวดฟก การ ขับหนอง ทำโลหิตให้เย็น รับประทานแก้ท้องร่วง แก้ธาตุพิการ แก้ร้อน แก้โลหิตออกทางทวารหนัก และเบา รักษา น้ำกัดเท้า แก้คันระคายเคือง แก้เสมหะ แก้โลหิต แก้เลือดกำเดา น้ำมันระเหย เป็นยาสมานอย่างอ่อน แก้ท้องเดิน

๔. **เครือเขาเกลบขาวและแดง** เป็นไม้พุ่มรอ กิ่งอ่อนมีขนสีน้ำตาล ยิ่งแก่เกลี้ยง สีดำ ผลย่อยคล้ายสร้อยลูกปัด คอดเป็นข้อๆ มีได้ถึง ๗ ข้อ เมื่อสุกสีดำเป็นมัน ห้อยลง สรรพคุณ ดอกสด มีน้ำมันหอมระเหย ไม่มีกลิ่นหอมเฉพาะตัว เข้ายาหอมบำรุงหัวใจ ตันและราก ใช้เข้ายาอบ รักษาอาการติดยาเสพติด

๕. **ผักขี้เหล็ก** สรรพคุณ ผัก แก่พิษไข้เพื่อแก้ร้อน แก้พิษไข้เพื่อเสมหะ ลมขึ้นเบื้องสูง เบื้องบน ทำให้กระส่ำกระส่ายในท้อง เปลือกผัก แก่เส้นเอ็นพิการ

๖. หัวข้าวเย็นเหนียว ข้าวเย็นเหนียวอยู่คู่กับข้าวเย็นใต้ เป็นไม้เลื้อยลงหัว ไม้เถาขนาดเล็ก ลำต้นมีหนาม ใบคล้ายใบกลอย รูปไข่ยาวหนา หัว สีน้ำตาลอ่อน เปลือกและเนื้อในหัวสีแดง รสมันอร่อยหวานเล็กน้อย

สรรพคุณ

ใช้หัว แก่เส้นพิการ น้ำเหลืองเสีย กามโรค เปื่อยพุพอง

ต้น แก่อัมพาตแก่ประดง คุดทะราด น้ำเหลืองเสีย แก่เส้นเอ็นพิการ แก่กามโรค

ออกดอก เข้าข้อผีแผลเน่าเปื่อย พุพอง เม็ดผื่นคัน ดับพิษในกระดุก แก่ปัสสาวะ

๗. ข้าวเจ้า มีรสมันเย็น สรรพคุณ แก่พิษร้อนในกระหายน้ำ ทำให้ชุ่มชื้นใจ และใช้ตำผสมกับสุรา ทาแก้ลมพิษ ผื่นคันได้ดี

๓.๓ ภูมิปัญญา ด้านการแพทย์และสาธารณสุข (หมอยาสมุนไพร)

นายฮ่วน หน่อสุวรรณ

นายฮ่วน หน่อสุวรรณ เกิดเมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๗๗ ปัจจุบัน อายุ ๘๘ ปี เป็นบุตร นายสงคำ – นางด้วง หน่อสุวรรณ อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๙๖ หมู่ที่ ๑๕ บ้านสันเจริญ ตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

นายฮ่วน หน่อสุวรรณ เป็นผู้มีความรู้ด้านการใช้สมุนไพรหลากหลายชนิด นำมาปรุงเป็น ยาสมุนไพรที่ช่วยในการบำบัดรักษาโรคต่างๆ การใช้พืชสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ เพื่อรักษาสุขภาพ ถือเป็นภูมิปัญญาเฉพาะตน นายฮ่วน หน่อสุวรรณ เรียนรู้สรรพคุณทางยาของสมุนไพรต่างๆ ด้วยตัวเอง และนำมาปรุงเป็นยาสมุนไพรจนเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน นอกจากนี้ นายฮ่วน หน่อสุวรรณยังได้มีการจดบันทึกสูตรยาสมุนไพรต่างๆ ไว้เพื่อให้ลูกหลานได้เรียนรู้อีกด้วย



หมอยาสมุนไพร

วิธีการถ่ายทอดโดยสังเขป

สมุนไพรบำบัดและรักษาโรคเบาหวาน

๑. เตยหอม (ใบและราก) กับใบต้นสักทอง

วิธีทำ น้ำต้นเตยหอมเอาทั้งใบและราก ล้างให้สะอาด ตัดส่วนของใบสักทองและใบเตย หอมอย่างละเท่าๆ กัน เอามาคว่ำไปให้เหลืองส่วนรากเตยหอมไม่ต้องคว่ำ แต่เอามาทุบให้แตกแล้วใส่ทั้ง ๓ อย่างลงไปในหม้อต้ม นำน้ำยาที่ได้มาดื่มแทนน้ำทุกวัน ประมาณ ๑ เดือน

๒. มะระขี้นก

วิธีทำ ให้นำนมมะพร้าวขึ้นตากแดดให้แห้ง นำมาชงกับน้ำร้อนดื่ม หรือถ้าต้องการกลบรสขม ให้เติมใบชาชนิดใดก็ได้ลงไป ในขณะที่ชง และสิ่งที่ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ คือการรับประทานเมล็ดของมะพร้าวขึ้น อาจจะทำให้เกิดอาการปวดศีรษะ เป็นไข้ ปวดท้อง ดังนั้นหากจะนำมะพร้าวขึ้นมาทำยารับประทาน ต้องแกะเมล็ดเสมอ

สมุนไพรรักษาโรคปวดหลังปวดเอว

๑. เพชรสังฆาต

วิธีทำ ใช้ส่วนที่เป็นเถาซึ่งมีรสร้อนหรือขมคั้น ให้นำเถาเพชรสังฆาตสดยาวประมาณ ๑ - ๒ นิ้ว สอดเข้าไปในกล้วยสุกแล้วกินติดต่อกันประมาณ ๑๐ - ๑๕ วัน จะทำให้อาการริดสีดวงทวารดีขึ้น คำเตือนคืออย่ากินเถาเพชรสังฆาตสดโดยตรง เพราะจะเกิดอาการคันปากและลำคอได้อีกวิธีหนึ่งคือการทำเป็นแคปซูลขนาด ๒๕๐ มิลลิกรัม โดยการนำเถาเพชรสังฆาตไปตากแดดให้แห้งแล้วบดละเอียด บรรจุใส่แคปซูล ขนาด ๒๕๐ มิลลิกรัม เก็บไว้กินโดยกินครั้งละ ๒ แคปซูล วันละ ๔ ครั้ง (ก่อนอาหารเช้า กลางวัน เย็น และก่อนนอน) โดยกินจนอาการริดสีดวงหายเป็นปกติ

๒. หญ้าไต้ใบ

วิธีทำ ให้เอาต้นหญ้าไต้ใบ (ถอนเอาต้นตลอดถึงราก) จำนวนมากน้อยตามต้องการนำมาล้างให้สะอาด สับเป็นชิ้นเล็กๆ ตากแดดให้แห้ง ใส่หม้อดินต้มกับน้ำพอสมควร ใช้น้ำรับประทานต่างน้ำชา มีสรรพคุณแก้โรคปวดหลังปวดเอวโรคไตได้ผลดีอย่างชะงัด

๔. ภูมิปัญญา ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม



๗. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ พัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า สืบชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน

พระธัมมา ญาณวิโก เจ้าอาวาส วัดป่าศรีวิไลย์

หมู่ที่ ๑๗ ตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย เนื้อที่ทั้งหมด ๕๓ ไร่ ๓ งาน เริ่มก่อสร้างตั้งแต่เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ได้รับใบอนุญาตตั้งวัดและรับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๔๒

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับ สันเขื่อนอ่างเก็บน้ำแม่ต๋าก

ทิศใต้ ติดต่อกับ พื้นที่ของนายประหยัด เกสร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อ่างเก็บน้ำแม่ต๋าก

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ถนนสาธารณะเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน

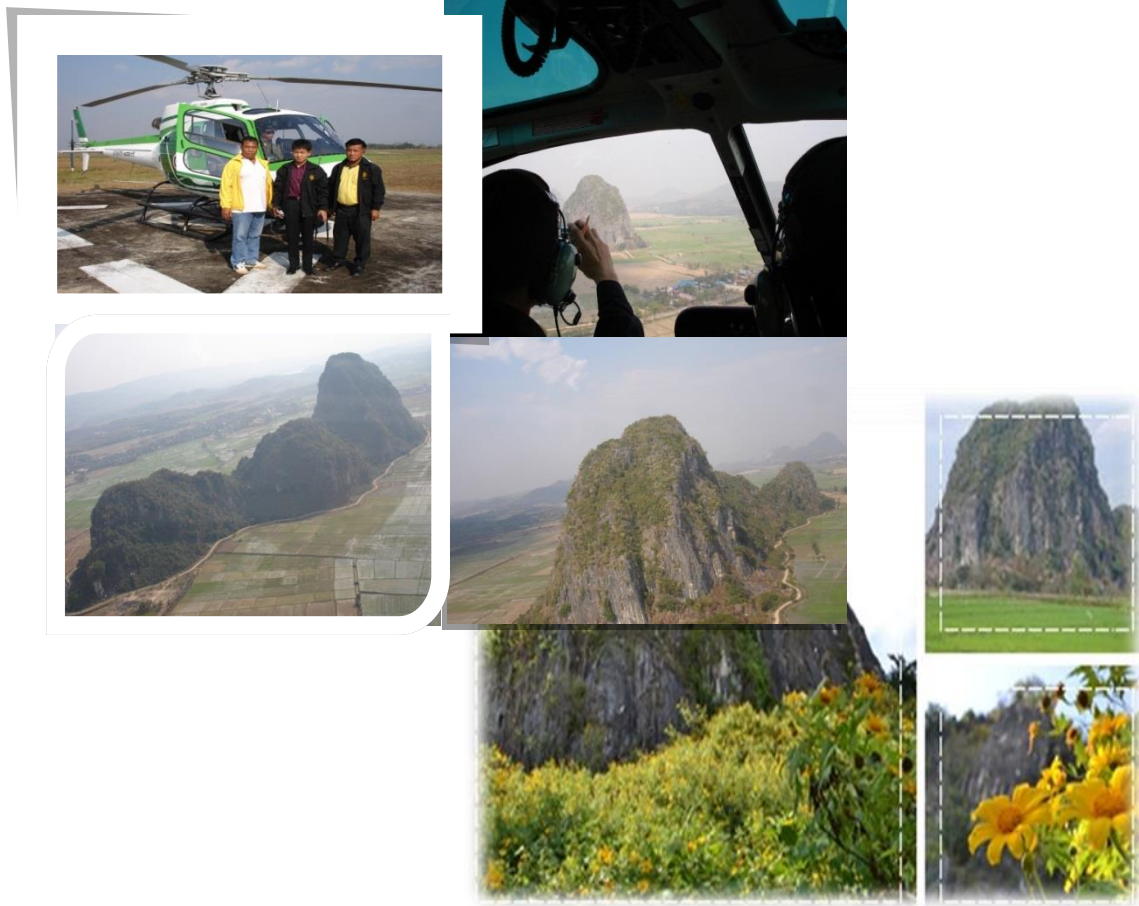
วัดป่าศรีวิไลย์ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่บ้านใหม่ศรีวิไลย์ หมู่ที่ ๑๗ ตำบลดอนศิลา เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่ผู้มาเยือนตำบลดอนศิลา ต้องเข้าไปสัมผัส นอกจากจะเป็นสถานที่ที่ทุกคนให้ความเคารพแล้ว ยังเป็นสถานที่ที่ใช้เป็นแหล่งพักผ่อนได้อีกด้วย เพราะบริเวณวัดมีพื้นที่ติดกับอ่างเก็บน้ำแม่ต๋าก มีบรรยากาศที่ร่มรื่นเต็มไปด้วยต้นไม้ มีศาลาพักผ่อนที่ท่านสามารถให้อาหารปลาได้โดยมีปลาหลากหลายสายพันธุ์ให้ท่านได้ชม ประกอบกับการชมทิวทัศน์ของอ่างเก็บน้ำในเวลาเดียวกัน



วัดป่าศรีวิไลย์ หมู่ที่ ๑๗ ตำบลดอนศิลา อ.เวียงชัย จ.เชียงราย



การสืบชะตาถอยผาช้าง



ถอยผาช้าง ตั้งอยู่ที่บ้านดอนเหนือ หมู่ 16 ตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

ถ้าเรามุ่งหน้าจากตัวอำเภอเมืองเชียงรายไปทางทิศตะวันออก ตามทางหลวงหมายเลข 1152 เพื่อมุ่งหน้าไปยังอำเภอพญาเม็งราย เมื่อถึงบ้านดอนศิลา เราจะเห็นป้ายขนาดใหญ่บอก เขียนไว้ว่า "สวนพระราชเสาวนีย์ ถอยผาช้าง" อยู่ตรงซ้ายมือตรงข้าม ร้านบีโฮม ดอนศิลา

บริเวณถอยผาช้างเป็นภูเขาหินปูน มีต้นไม้ขึ้นปกคลุมไม่มากนัก ส่วนมากจะเป็นประเภทเถาวัลย์ และไม้เบญจพรรณขนาดเล็ก และยังมีต้นจันทน์ ซึ่งขึ้นบริเวณหน้าผาเป็นแห่ง ๆ เมื่อเข้าไปเดินสำรวจรอบถอยผาช้างแห่งนี้พบว่า เป็นถอยที่มีไม้เบญจพรรณขึ้นสลับกันไป มีต้นจันทน์บ้าง มีสลัดไดบ้าง และที่ยืนยันว่าถอยแห่งนี้ไม่ถูกบุกรุกทำลายก็ตรงที่มีรังผึ้งหลายสิบรังเกาะชง่อนผาไว้ เมื่อเดินได้เกือบรอบก็จะเห็นว่ามียานเขียนแสดงสถานที่ที่น่าสนใจ คือมีการพบ ถ้ำอีกหลายแห่ง เช่น ถ้ำพระ ถ้ำปลา ถ้ำค้างคาว ซึ่งมีค้างคาวอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และมีน้ำลอดผา

เดินไปสักครูใหญ่ก็สะดุดตากับพันธุ์เลื้อยชนิดหนึ่งชื่อว่า" ต้นเถาณมเมีย หรือนมตำเลีย หรือ เรียกครอบจักรวาลว่า โสย่า สายพันธุ์ incrassate ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์มองดูได้จากความเขียว และความมันบนแผ่นใบ ขึ้นอยู่เป็น



จำนวนมาก และในช่วงฤดูหนาวมาเยือน เราจะพบว่า ดอกบัวตองขึ้นตามผาหินเหลืองอร่ามแต่งแต้มความสว่าง



ไสวของดอกบัวตอง รอบเชิงดอย สวยงามมาก และเมื่อย้อนไปเมื่อปี 2549 ได้มีการบวชดอยผาช้าง ตามความเชื่อที่ว่ากันว่า สิ่งอันใดที่ได้รับการบวชควรต้องรักษาสืบไว้ ดอยผาช้างแห่งนี้ก็ใช้กุศโลบายบวชดอยผาช้างเพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบไว้ต่อจอนุ่นลูกหลาน ใครๆอาจว่านี่เป็นความเชื่อ.....บางครั้งเราก็ต้องอาศัยความเชื่อเพื่อช่วยเก็บรักษาของมีค่า เช่นดอยแห่งนี้ บนดอยผาช้างได้มีการอัญเชิญพระพุทธรูป "นวล้านต้อ" ขึ้นไปประดิษฐานบนยอดดอย เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนให้ร่วมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่เหล่า สืบสานวัฒนธรรมอันดีงาม.....และส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ที่น่าชื่นใจอีกประการหนึ่ง

ที่มาของ ดอยผาช้าง ดอยผาช้างเป็นภูเขาหินขนาดใหญ่ จำนวน 3 ลูก โดดเด่นอยู่กลางทุ่งนา อยู่ในพื้นที่บ้านดอนเหนือ หมู่ 16 ตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย ห่างจากอำเภอเวียงชัย ประมาณ 12 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดเชียงราย ประมาณ 25 กิโลเมตร อยู่บนถนนสายห้วยดอย - บ้านดอน - พญาเม็งราย - ต้า (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1152 ช่วงกิโลเมตรที่ 18 ถึง 19) จากถนนใหญ่เข้าไปอีกประมาณ 1.5 กิโลเมตรก็จะถึงบริเวณผาช้างดอนศิลา แต่เดิมไม่มีถนนเข้าถึงสถานที่ดังกล่าว การเดินทางต้องเดินเท้าเลียบไปตามคันนา ในปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลดอนศิลา ได้ทำการตัดถนนลงดินลูกรัง เข้าถึงบริเวณผาช้าง โดยใช้งบประมาณเป็นเงิน 300,000 บาท

โดยเมื่อกลางเดือนมกราคม 2549 ที่ผ่านมามีพิธีบวชดอยผาช้างขึ้น ที่ ต.ดอนศิลา อ.เวียงชัย โดยมีนายวรเกียรติ สมสร้อย ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย เป็นประธานในพิธี พร้อมนายศักดิ์ชาย วงศ์กันิชฐ์ นายอำเภอเวียงชัย และชาวบ้าน คณะสงฆ์ สถานศึกษา หน่วยงานราชการในพื้นที่ ขณะนั้น มีนายสังข์ พรหมชัย เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และนายตรีทศพล ไชยราชา เป็นปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล (นายตรีทศพล พัชรพรนันท์ (ไชยราชา) ปัจจุบัน) รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ร่วมกันจัดงานในครั้งนี้ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลดอน

ศิลา ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงได้จัดทำโครงการนี้ขึ้น โดยได้นำความเชื่อทางพุทธศาสนา มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ ภายใต้ชื่อ “โครงการ รักธรรมะ รักธรรมชาติ ” และได้นำจิวรยาวประมาณ 3,000 เมตร (3 กิโลเมตร) ห่มให้กับดอยผาช้าง และอันเชิญพระพุทธรูป "นวล้านตื้อ" ขึ้นไปประดิษฐานบนยอดดอย

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1.อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- 2.ส่งเสริมความร่วมมือของคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- 3.อนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงาม และเป็นการสืบทอด

พระพุทธศาสนา

- 4.เพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 5.เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โรงเรียน วัด และประชาชนทั่วไป
- 6.เพื่อเป็นการแสดงออกถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล และเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่ชุมชน

บริเวณดอยผาช้างยังเป็นสถานที่และแหล่งเรียนรู้ของเด็กนักเรียนในพื้นที่ และบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งมีพื้นที่โดยรวมประมาณ 80 ไร่ และบริเวณรอบ ดอยผาช้าง ยังสามารถใช้ประโยชน์นารอกอกกำลังกายของผู้สูงอายุ และประชาชนในพื้นที่เช่น การปั่นจักรยาน และออกกำลังกายโดยการวิ่ง ,การเดิน



ต่อมาปีพ.ศ. 2560 ได้มีการเปลี่ยนผ้าจีวรผืนใหม่อีกครั้ง และ ท่านพระครูสุนทรวรการ เจ้าคณะตำบล

ดอนศิลา เขต 1 ได้มีแนวคิดในการก่อสร้างพระธาตุ และได้้นำพระบรมสารีริกธาตุ เพื่อนำมาประดิษฐานบนดอยผา
ช้าง ให้ชาวพุทธได้สักการบูชา และเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นเครื่องระลึกถึงพระพุทธเจ้าที่ปรินิพพานไปแล้ว การ
ก่อสร้างพระธาตุ เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ เป็นเครื่องแสดงถึงสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรง
เป็นศาสดาเอกของโลกเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วก็ได้ถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ สิ่งที่ยังหลงเหลือให้กับ
พุทธศาสนิกชนนอกจากพระธรรมคำสอนให้รำลึกเป็นแนวทางปฏิบัติแล้ว ยังมีพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งหมายถึงพระ



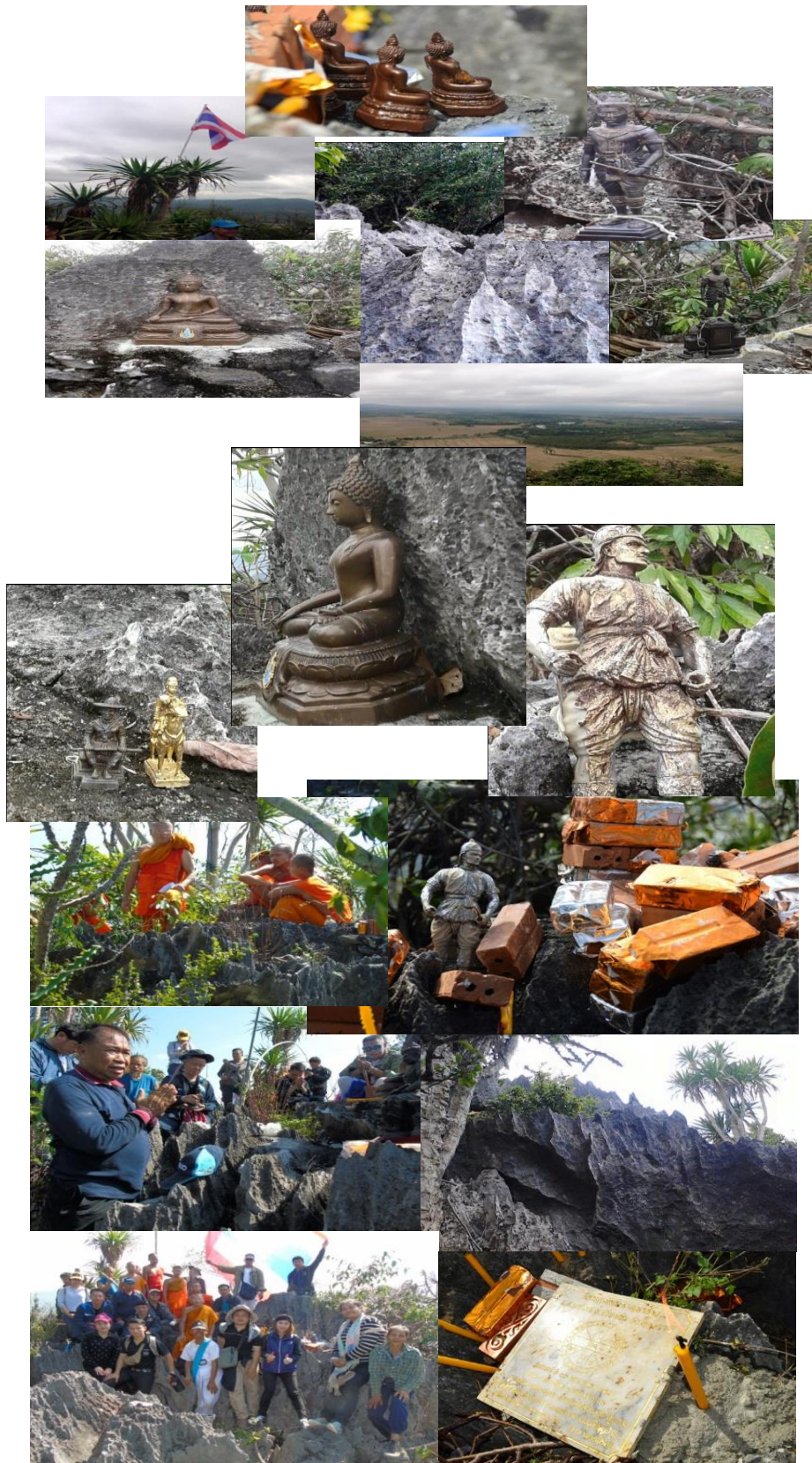
อัฐิธาตุ (กระดูก จำนวน 16 ทะนาน) แห่งองค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า

พิธีวางศิลาฤกษ์พระธาตุผาช้าง จัดทำขึ้นเมื่อวันที่วัน

16 มกราคม พ.ศ. 2560 แรม 4 ค่ำ เดือน 12 โดย นายสกล แก้วปวงคำ นายเภอเวียงชัย ประธานในพิธี ได้วางศิลา
เพื่อเป็นสิริมงคล และเพื่อเป็นการสืบสานพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่คู่แผ่นดินไทย เป็นประโยชน์แก่มนุษย์ชาติ ให้
คนรุ่นหลังได้มีโอกาสเรียนรู้สืบไป เทศบาลตำบลดอนศิลา ร่วมกับคณะสงฆ์ ชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตำบลดอน
ศิลา หน่วยงานราชการในเขตตำบลดอนศิลา ได้กำหนดแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการการก่อสร้างพระธาตุ
ประจำตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงรายและโครงการก่อสร้างพระธาตุเป็นโครงการที่อยู่ในระหว่าง
ดำเนินการต่อไป



ถอยฟ้าช้าง

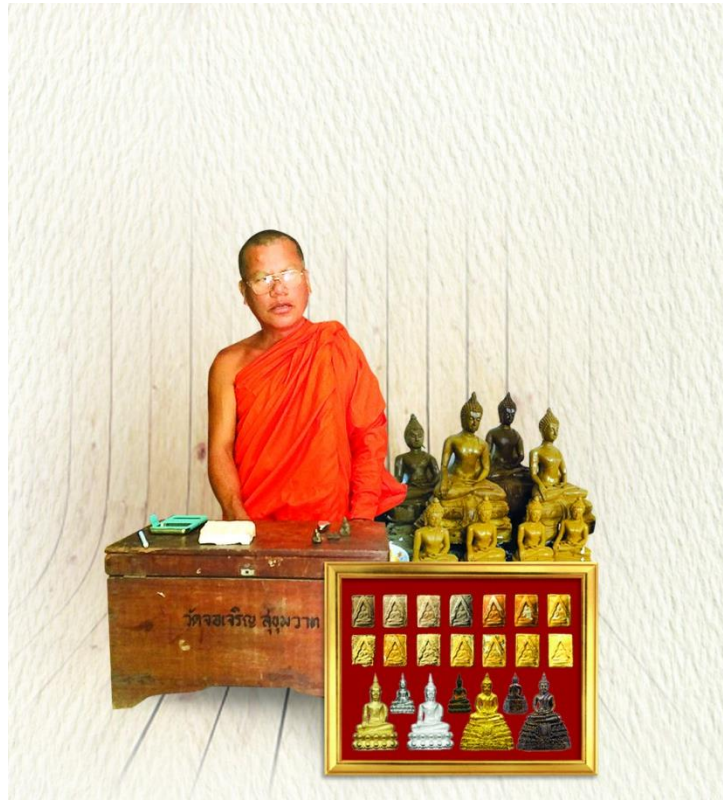


ดอยผาช้าง



หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ปีที่ 13 ฉบับที่ 311 ปักษ์หลัง ประจำเดือน มกราคม 2549 ได้ลงหนังสือพิมพ์ อะเมซิ่ง บวชดอยช้าง ห่มผ้าเหลืองยาวที่สุดในโลก

๕. ภูมิปัญญา ด้านศิลปกรรม



๕. ภูมิปัญญาด้าน ศิลปกรรม

ด้านศิลปกรรม ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ ซึ่งแต่ละภาคจะมีการสร้างสรรค์ศิลปะพื้นบ้านที่แตกต่างกัน เช่น การแข่งตีกลองของภาคเหนือ การร้องอีแซวของภาคกลาง หมอลำของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การรำนโหรักษ์ของภาคใต้

๕.๑ ภูมิปัญญาด้าน ศิลปะ การผลิตวัตถุมงคล

โดย พระครูสุนทรวรการ วัดจ่อเจริญสุขุมวาท/เจ้าคณะตำบลดอนศิลา เขต๑

หมู่ที่ ๔ ตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย โทร ๐๘๑ ๗๙๖ ๙๑๐๔

- พระเครื่องแบบหอยคอ
- พระบูชาขนาด ๓ นิ้ว ขึ้นไป

การปั้นหล่อผลิตภัณฑ์วัตถุมงคลตามชนบประเพณีแบบโบราณของไทย

สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการเลือกใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นอย่างเหมาะสมรวมทั้ง
มีเทคนิคการหล่อที่เป็นเอกลักษณ์จึงถือว่าเป็นงานประติมากรรมพุทธศิลป์ที่ทรงคุณค่า และยังเป็นส่วนหนึ่งที่
จรรโลงพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ในสังคมไทยมาโดยตลอด



๖. ภูมิปัญญา

ด้านภาษาและวรรณกรรม

๖.๑ ภูมิปัญญาด้านนาฏศิลป์ การฟ้อนสาวไหม

นายกเล็ก แสงคำ

นายกเล็ก แสงคำ เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๔๘ ปัจจุบัน อายุ ๖๗ ปี เป็นบุตรนายตุ่น – นางเป้ง แสงคำ อาศัยอยู่ บ้านเลขที่ ๕๔ หมู่ที่ ๖ บ้านดอยงาม ตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

นายกเล็ก แสงคำ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านศิลปะการฟ้อนสาวไหม ซึ่งจะพบเห็นได้น้อยที่ผู้ชายจะสามารถฟ้อนสาวไหม ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงของทางภาคเหนือ ท่วงท่าแต่ละท่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน การสืบทอดศิลปะการฟ้อนสาวไหมนี้ นายกเล็ก แสงคำได้เรียนรู้มาจากผู้เฒ่าผู้แก่ที่ตนรู้จัก และได้นำไปแสดงในหลายๆ งาน โดยผู้ที่พบเห็นจะรู้สึกประทับใจในการแสดงทุกครั้ง ด้วยท่วงท่า ท่าทางที่อ่อนช้อยและมีความแข็งแรงอยู่ในตัว ผู้ชายส่วนน้อยจะมีพรสวรรค์เช่นนี้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการฟ้อนสาวไหมสู่เด็กรุ่นหลังจึงถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนายกเล็ก แสงคำ เพราะศิลปะด้านนี้นับวันจะเลือนรางและจางหายไปทีละน้อย เนื่องจากวัฒนธรรมตะวันตกได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตของเด็กในปัจจุบัน ดังนั้นเป็นโอกาสดีที่ได้มีโอกาสถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนให้แก่เด็กที่สนใจ



ศิลปะการฟ้อนสาวไหม

วิธีการถ่ายทอดโดยสังเขป

ประวัติ

ฟ้อนสาวไหม เป็นการแสดงพื้นเมืองที่มีความสวยงาม มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากการฟ้อนแบบอื่นๆ คือ ฟ้อนสาวไหมเป็นแบบการฟ้อนที่เลียนแบบมาจากการทำงานในชีวิตประจำวันของคนพื้นเมือง ในการปลูกฝ้าย ทอผ้า ตัดเย็บเป็นเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ซึ่งเป็นงานหัตถกรรมที่ในท้องถิ่นที่ทำงานโดยทั่วไป

ด้วยเหตุที่การทำงาน ในการปลูกฝ้าย ปั่นฝ้าย ทอผ้า ฯลฯ เป็นเอกลักษณ์การทำงานที่มีขั้นตอน และมีกระบวนการทำงานที่ต่อเนื่องกัน ทั้งการทำงานนั้น ก็มีลีลาท่าทางอันอ่อนช้อย ละเอียดย่อนละมุนละไม ดูแล้วเกิดความสวยงาม ดังนั้น จึงน่าจะมีผู้ที่มองเห็นกระบวนการทำงานที่มีขั้นตอนต่อเนื่อง และลีลาอันสวยงามของการปั่นฝ้าย การทอผ้า ฯลฯ นำมาประสม ประสานความคิดในการทำงานกับท่าฟ้อนสาวไหมที่น่าชมได้

การฟ้อนสาวไหมเป็นการฟ้อนที่มีมานาน และเป็นลักษณะของการฟ้อนของพื้นเมืองเหนืออย่างแท้จริง แต่เดิมการฟ้อนสาวไหมเป็นท่าการฟ้อนที่รวมอยู่กับการฟ้อนจริง ต่อมาภายหลังจึงได้แยกการฟ้อนสาวไหมออกมาเป็น

ท่าการพ่อนเฉพาะ เรียกว่า พ่อนสาวไหม แต่เดิมนั้นใช้ผู้ชายเป็นผู้พ่อน และใช้พ่อนในงานปอย แห่ครัวตาน ฯลฯ ต่อมาภายหลังจึงมีผู้หญิงเป็นผู้พ่อน ลักษณะท่าการพ่อนก็ใช้ท่าเดียวกับที่ผู้ชายใช้พ่อน เป็นลักษณะการพ่อนเดี่ยว

รูปแบบ และลักษณะการแสดง

พ่อนสาวไหม เป็นการพ่อนด้วยท่ารำตามทำนองเพลงในจังหวะช้า ความงดงามของการรำพ่อนสาวไหม จะอยู่ที่กระบวนท่ารำในลักษณะต่างๆ ที่มีความหมายถึงกรรมวิธีการทอผ้าไหม รวมทั้งความสวยงามของการใช้อวัยวะทุกส่วนของร่างกายให้มีความกลมกลืนกับท่ารำ อาทิ การตีไหล่ การโยตัว

ท่าพ่อนสาวไหมต้นแบบมีลำดับท่าต่างๆ ดังต่อไปนี้

เริ่มจากนั่งคุกเข่า

๑. ท่าไหว้ เป็นท่าที่ให้ความหมายถึงการไหว้บูชาครู - อาจารย์ รวมถึงเป็นการขอขมาทั้งครู-อาจารย์ แยกผู้มีเกียรติที่กำลังชมการแสดงอยู่ เพื่อที่จะได้แสดงอริยาบถต่างๆ ตามท่าพ่อน
 ๒. ท่าบิดบัวบาน เป็นท่าเสริมต่อจากการไหว้ ก่อนที่จะพ่อนสาวไหมต่อไป
 ๓. ท่าพญาครุฑบิน เป็นท่าที่ตั้งวงก่อนที่จะพ่อนสาวไหม ท่าสาวไหม ช่วงยาว
 ๔. ท่าสาวไหมช่วงยาว เป็นท่าพ่อนที่ให้ความหมายว่า กำลังเก็บดอกฝ้ายที่บ้านแล้วจากต้นฝ้าย เพื่อเอามาแกะเมล็ดออกแล้วนำไปตาก ซึ่งท่านี้นับเป็นท่าหลักในการพ่อนสาวไหม
 ๕. ท่าม้วนไหมซ้าย-ขวา และท่าตากฝ้าย เป็นท่าที่ให้ความหมายว่ากำลังเก็บดอกฝ้ายไว้ในกระดัง
 ๖. ท่าตากฝ้าย
 ๗. ท่าม้วนไหมใต้เข่า เป็นท่าที่ให้ความหมายว่า กำลังก้มเก็บดอกฝ้ายที่ตากแห้งแล้วใส่ภาชนะเพื่อเอาไปตีให้แตกฟูหรือฟองตัว แล้วนำมาพันเป็นแท่งเพื่อเอาไปใส่ในกง แล้วปั่นเป็นเส้นฝ้าย
- ต่อจากนั้นลุกขึ้นเดินตามจังหวะเพลงประกอบด้วยฉ่ำ
๘. ถ้าม้วนไหมใต้ศอก เป็นท่าที่ให้ความหมายว่า เมื่อปั่นฝ้ายเป็นเส้นแล้ว ดึงฝ้ายเป็นเส้นนั้น มาพันที่ศอกให้เป็นระเบียบ กันเส้นได้พันกันยุ่งเหยิง ก่อนที่จะเอาไปใส่บนกี่ทอผ้า เพื่อทอเป็นผืนผ้าต่อไป
 ๙. ท่าพุ่งหลอดไหม เป็นท่าที่ให้ความหมายถึง กำลังทอผ้าเป็นผืน
 ๑๐. ท่าสาวไหมรอบตัว เป็นท่าที่ให้ความหมายว่า กำลังสาละวนอยู่กับการเอาเส้นฝ้ายใส่บนกี่ หรือจัดเส้นฝ้ายให้เข้าในพื้ขณะที่มีการทอเป็นผืนผ้า
 ๑๑. ท่าคลี่ปมไหม เป็นท่าที่ให้ความหมายว่า เมื่อทอเป็นผืนผ้าแล้ว ก็นำมาคลี่เพื่อเก็บปม หรือเศษฝ้ายที่ติดมากับผืนผ้า สะบัดส่วนเกินออกให้หมด
 ๑๒. ท่าปูเป็นผืนผ้า เป็นท่าที่ให้ความหมายว่า กำลังขึ้นชมผ้า เมื่อทอเป็นผ้าเสร็จแล้ว และนำมาปูกับพื้นสำรวจดูว่าเรียบร้อยดีหรือไม่
 ๑๓. ท่าพับผ้า เป็นท่าที่ให้ความหมายว่า เมื่อตรวจสอบดูความเรียบร้อยเสร็จแล้วก็พับเก็บไว้

* ดนตรี และเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง

ใช้วงดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือ วงชะล้อ ซอ ซึง

เพลงที่ใช้ประกอบการแสดง ได้แก่ เพลงสาวไหม เพลงล่องแม่ปิง

๖.๒ ภูมิปัญญา ด้านดนตรีพื้นเมือง (ตีระนาด)



นายอ้าย ธรรมใจ

นายอ้าย ธรรมใจ เกิดเมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๖ ปัจจุบัน อายุ ๗๙ ปี เป็นบุตร นายเงิน – นางน้ำ ธรรมใจ อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๖๗ หมู่ที่ ๗ บ้านสันม่วงคำ ตำบลอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย ประกอบอาชีพเกษตรกร เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการเล่นดนตรีไทย โดยเฉพาะการตีระนาดเอก

นายอ้าย ธรรมใจ เป็นผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการเล่นเครื่องดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองหลายประเภท และยังสามารถในการประดิษฐ์เครื่องดนตรีต่างๆ แต่ที่มีความชำนาญเป็นพิเศษคือ การตีระนาดเอก และระนาดที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน นายอ้าย ธรรมใจ ก็เป็นผู้ประดิษฐ์เอง อีกทั้งยังเป็นผู้ริเริ่มในการตั้งวงดนตรีในหมู่บ้าน มีการซ้อมอย่างต่อเนื่องจน

สามารถไปแสดงในงานต่างๆ ทั้งในตำบลและ นอกสถานที่ การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการตีระนาดของ นายอ้าย ธรรมใจ ให้แก่เด็กในพื้นที่ เป็นการถ่ายทอดด้วยจิตของครูระนาดที่ไม่หวังวิชา เพราะต้องการให้เด็กรุ่นหลังสามารถตีระนาด และเล่นเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ ได้



การตีระนาด

วิธีการถ่ายทอดโดยสังเขป

การตีระนาด

๑. ทำความรู้จักรระนาด

ระนาด เป็นเครื่องดนตรีไทยชนิดหนึ่ง จัดเป็นเครื่องดนตรีชนิดเครื่องตี ประกอบด้วยลูกกระนาด ร้อยด้วยเชือก เรียกว่า “ผืน” แขนงไว้กับ ราง ซึ่งทำหน้าที่รองรับลูกกระนาด (แขนงลอยไม่ได้วางรายกับราง) และทำหน้าที่เป็นกลองเสียงด้วย ผู้เล่นจะใช้ไม้ตีจำนวน ๒ อัน สำหรับตีลูกกระนาดให้เกิดเป็นท่วงทำนอง

ลูกกระนาด ทำด้วยไม้ไผ่บงหรือไหม้แค้น ไม้ชิงชัน ไม้มะหาด ไม้พยุงก็ได้ โดยนำมาเหลาให้ได้ ตามขนาดที่ต้องการ แล้วทำรางเพื่ออุ้มเสียงเป็นรูปคล้ายนำเรือ ให้หัวและท้ายโค้งขึ้นเรียกว่า รางระนาด แผ่นไม้ที่ปิดหัวท้าย รางระนาด เราเรียกว่า “โชน”

ระนาดเอกในปัจจุบันมีจำนวน ๒๑ ลูก ลูกต้นมีขนาด ๓๙ เซนติเมตร กว้างราว ๕ เซนติเมตร และหนา ๑.๕ เซนติเมตร มีขนาดลดหลั่นลงไปจนถึงลูกที่ ๒๑ หรือลูกยอดที่มีขนาด ๒๙ เซนติเมตร เมื่อนำ ผืนระนาดมาแขวนบนรางแล้ว หากวัดจากโชนหัวรางข้างหนึ่งไปยังโชนหัวรางอีกข้างหนึ่ง จะมีความยาวประมาณ ๑๒๐ เซนติเมตร มีเท้ารอง รางเป็นเท้าเดียว รูปคล้ายกับพานแว่นฟ้า

๒. ส่วนประกอบของระนาด

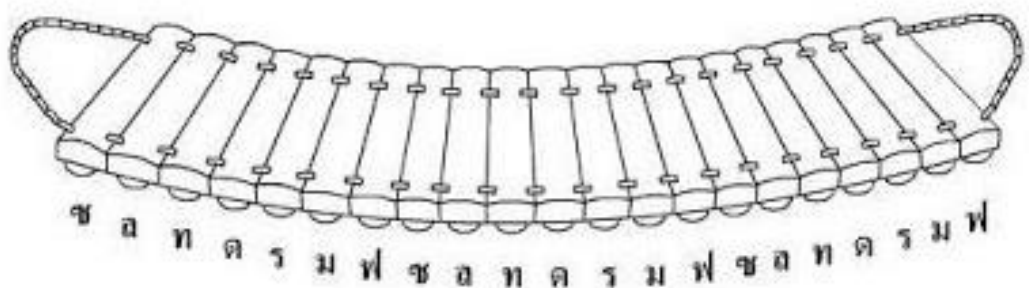
๒.๑. รางระนาด

๒.๒. ผืนระนาด

๒.๓. ไม้ตีระนาด

๓. ระดับเสียงระนาด

ต่ำ ← → สูง



๔. วิธีการตีระนาด

๔.๑ ตีสองมือพร้อมกันเป็นคู่ต่างๆ

๔.๒ ตีฉาก คือ วิธีการตีให้มือทั้งสองข้างพร้อมกัน และได้น้ำหนักประมาณกัน

๔.๓ ตีเก็บคู่แปด คือ การตี ๒ มือ พร้อมกันเป็นคู่ ๘ อาจเป็น หรือไม่เป็นทำนองก็ได้

๔.๔ ตีกรอ คือ การตีคู่ต่างๆ สองมือสลับกัน ด้วยน้ำหนักสองมือประมาณกัน

๔.๕ ตีสะเดาะ คือ การตีคู่ ๘ สามครั้ง ห่างกันโดยเร็ว ให้เสียงเคลื่อนที่เป็นคู่เสียงต่างๆ

๔.๖ ตีสะบัด คือ การตีคู่ ๘ สามครั้ง ห่างกันโดยเร็ว ให้เสียงเคลื่อนที่เป็นคู่เสียงต่างๆ

๔.๗ ตีขยี้ คือ การตีเสียงให้ถี่กว่าตีเก็บเป็นสองเท่า

๗. ภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม



๘. ด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม

ด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม ได้แก่ ความสามารถในการประยุกต์และการปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อ และประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมบริบททางเศรษฐกิจ สังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรมคำสอน การบวชป่าเพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติไม่ให้ถูกทำลาย หรือการทำบุญประเพณีข้าวของชาวอีสาน ซึ่งหลังจากหมดฤดูเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ชาวนาจะแบ่งข้าวเปลือกมาถวายทำบุญแก่วัด ซึ่งถือเป็นมงคลสูงสุด

ตั้งแต่สมัยอดีตกาล งานบุญประเพณีท้องถิ่นซึ่งถือปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ก็คืองานบุญที่ชาวบ้านอีสานเรียกกันว่า “ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่” ฮีตสิบสองก็คือ งานบุญที่ต้องกระทำทุกๆ เดือน เพื่อให้เป็นไปตามประเพณีที่กำหนดในเดือนหกของทุกๆ ปีซึ่งเรียกกันว่า “งานบุญเดือนหก หรืองาน บุญบั้งไฟ” ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงาม ดังนั้น เทศบาลตำบลดอนศิลา ร่วมกับ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านตำบลดอนศิลา ได้ตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของงานบุญประเพณีในท้องถิ่นดังกล่าว จึงได้ร่วมกับชุมชน หมู่บ้านสมานมิตรและหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลดอนศิลาจัดงานบุญประเพณีบุญบั้งไฟขึ้น เพื่อให้ลูกหลานได้เห็นถึงคุณค่าของงานประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมไว้ ซึ่งงานประเพณีบุญ บั้งไฟนี้มีประวัติความเป็นมาและเป็นความเชื่ออิงพงศาวดารว่าเป็นสัญลักษณ์ของการขอฝน เมื่อเข้าสู่ฤดูฝนการทำนา เพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลและให้พืชผลทางการเกษตรอุดมสมบูรณ์อีกด้วย ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในงานบุญบั้งไฟครั้งนี้ เพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนและยังเป็นการรักษาซึ่งวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

๘.๑ ภูมิปัญญาไทย ด้านประเพณีและวัฒนธรรม (การทำบั้งไฟ)

นายทองใบ ตรีวัช

นายทองใบ ตรีวัช เกิดเมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๐๕ ปัจจุบัน อายุ ๖๐ ปี เป็นบุตรนายบุญเรียน - นางไว ตรีวัช อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๒๓ หมู่ที่ ๑ บ้านสมานมิตร ตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม เป็นคนเชื้อสายอีสาน

นายทองใบ ตรีวัช เกิดในชุมชนคนฮักอีสานที่มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นโปงลาง หรือจุดบั้งไฟ จึงได้เรียนรู้วิธีการทำบั้งไฟจากผู้ใหญ่บ้าน และได้หัดทำบั้งไฟมาเรื่อยๆ ได้นำมาจุดในงานบุญบั้งไฟของหมู่บ้านเป็นประจำทุกปี และยังมี การสืบทอดภูมิปัญญาที่ตนได้เรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์รุ่นก่อนให้แก่เด็กในชุมชน นายทองใบซึ่งได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนว่าเป็นผู้มีภูมิปัญญาด้านการทำบั้งไฟ ถึงแม้จะมีอายุไม่มากนัก แต่มีความต้องการที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นของชาวอีสานเอาไว้ คิดว่าบั้งไฟเป็นสิ่งที่ใช้สักการะเทวดาในการขอพรให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาลสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พืชพันธุ์ธัญญาหารให้แก่คนในพื้นที่ ซึ่งการจุดบั้งไฟเป็นประเพณีที่ปฏิบัติต่อกันมาหลายชั่วอายุคนจึงควรสืบทอดไว้



การทำบั้งไฟ

วิธีการถ่ายทอดโดยสังเขป

๑. ประวัติบั้งไฟ

บุญบั้งไฟ หรือบุญเดือนหก ทำเพื่อเป็นการบูชาเทพยดาอารักษ์หลักบ้าน หลักเมือง เพื่อให้ทำไร่ทำนาได้อุดมสมบูรณ์ และบูชาพญาแถนผู้ให้ฝนด้วยบั้งไฟ ความหมายบั้งหรือกระบอกที่ติดด้วย หมื่อ หมายถึงเอากำมะถันประกบด้วยดินประสิวแล้วผสมกับถ่านดำให้ละเอียดก่อนนำไปอัดแน่น

สาเหตุที่ทำ เพื่อเป็นการสักการบูชาพญาแถนซึ่งคนลาวหรือคนไทยอีสานเชื่อว่าเป็นเทพเจ้าแห่งฝน จุดบั้งไฟขึ้นไปบูชาเทพเจ้าองค์นี้แล้วจะบันดาลให้ฝนตกลงมาตามฤดูและมีปริมาณเพียงพอแก่การปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีเรื่องเล่าว่าและบนสวรรค์ชั้นฟ้ามีเทพบุตรนามว่า วัสสกาลเทพบุตร เทพเจ้าองค์นี้เป็นผู้ดูแลน้ำฟ้า น้ำฝนจะตกหรือไม่ก็อยู่ที่เทพเจ้าองค์นี้ ใครทำถูกทำชอบท่านก็จะประทานน้ำฝนให้ ถูกไม่ชอบ ท่านก็ไม่ให้ สิ่งที่ท่านเทพเจ้าองค์นี้ชอบคือการบูชาไฟ ใครบูชาไฟถือว่าบูชาท่านจะทำให้ฟ้าฝนตกลงมาตามฤดูกาลอาศัยเหตุนี้จึงพากันทำการบูชาไฟด้วยการทำบั้งไฟคือเป็นประเพณีทำบุญบั้งไฟมาจนทุกวันนี้

บั้ง แปลว่า ไม่กระบอก บั้งไฟเป็นดอกไม้เพลิงทำจากกระบอกไม้ไผ่ที่อัดดินปืนเพื่อการจุดระเบิดให้พุ่งขึ้นไปในอากาศเป็นการบวงสรวงพระยาแถนโดยมีขนาดที่นิยมอยู่ ๓ ขนาดคือ

- ๑ บั้งไฟธรรมดา บรรจูดินปืนไม่เกิน ๑๒ กิโลกรัม
- ๒ บั้งไฟหมื่นบรรจูดินปืนเกิน ๑๒ กิโลกรัม
- ๓ บั้งไฟแสนบรรจูดินปืนถึงขนาด ๑๒๐ กิโลกรัม

๒. สูตรการทำบั้งไฟ

๒.๑ บั้งไฟหาง เป็นบั้งไฟธรรมดาที่มีเห็นกันอยู่ทั่วไป

วัสดุ-อุปกรณ์

๑. ดินประสิว
๒. ถ่าน
๓. ท่อ PVC
๔. ไม้ไผ่
๕. ลวด
๖. กาว
๗. เชือกฟาง
๘. เครื่องบด

วิธีทำ

๑. จัดเตรียมท่อ PVC ตามขนาดที่เราต้องการ (๒ นิ้ว) ยาว ๙๐ ซม.
๒. ตัดไม้ไผ่มาทำเป็นหางขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๓.๕ cm ยาว ๒๕๐ cm นำมาใส่รางตมจนสุดเพื่อให้ความเหนียวและทนหลังจากนั้นก็นำไปตากแดดให้แห้งๆ
๓. จัดเตรียมถ่านและดินประสิวในอัตราส่วน ก็คือดินประสิว ๔ กิโลกรัม ถ่าน ๐.๙ กิโลกรัม นำมาผสมให้เข้ากันโดยถ่านต้องบดให้ละเอียด ดินประสิ้วเราจะใช้สวิงกรอง แล้วนำส่วนผสมที่ได้มาผสมให้เข้ากัน
๔. นำส่วนผสมที่ได้ไปอัดเข้าในท่อ PVC ที่เตรียมไว้
๕. นำบั้งไฟที่อัดเสร็จแล้วมาเจาะรู
๖. นำลวดมาติดหางที่เตรียมไว้กับบั้งไฟเป็นอันเสร็จพร้อมจุด

2.2 บั๊งไฟพอกเปลือก เป็นบั๊งไฟที่ไม่มีบั๊ง มีแต่ส่วนผสมที่อัดเรียบร้อยแล้วผูกติดกับทางเมื่อจุดขึ้นไปแล้วจะเหลือเพียงทางที่จะหล่นลงมาสู่พื้น

วัสดุ-อุปกรณ์

1. ดินประสิว
2. ถ่าน
3. ท่อ PVC ขนาด 3 นิ้ว
4. ลวด
5. กาว
6. เชือก
7. ตัดไม้ไผ่นำมาทำเป็นทาง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4 ซม. ยาว 350 ซม.
8. กระทะ
9. เครื่องบด

วิธีทำ

1. จัดเตรียมท่อ PVC ตามขนาดที่เราต้องการ (3 นิ้ว) ยาว 100 ซม.
2. ตัดไม้ไผ่นำมาทำเป็นทางขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4 ซม. ยาว 350 ซม. นำมาใส่ รางตมจนสูง เพื่อให้ความเหนียวและทนหลังจากนั้นก็นำไปตากแดดให้แห้งๆ
3. ตวงส่วนผสมของดินประสิวและถ่าน คือ 1 ต่อ 3 ตามลำดับแต่อย่าฝึ้งนำมาผสมกัน จัดเตรียมถ่านและดินประสิวในอัตราส่วน ก็คือดินประสิว 4 กิโลกรัมถ่าน 0.9 กิโลกรัมนำมา ผสมให้เข้ากันโดยถ่านต้องบดให้ละเอียด ดินประสิวเราจะใช้สวิงกรอง แล้วนำส่วนผสมที่ได้มาผสมให้เข้ากัน
4. นำกระทะมาใส่น้ำมาตั้งไฟจนเดือดแล้วนำดินประสิวลง
5. เมื่อดินประสิวละลายหมดแล้ว เราก็นำถ่านที่เตรียมไว้ลงไปพร้อมลดไฟลง
6. ทำให้ส่วนผสมนั้นเข้ากันจนน้ำเกือบแห้งแล้วปิดไฟ นำส่วนผสมนั้นไปตากให้แห้ง
7. นำส่วนผสมนั้นมาบดให้ละเอียด ภาควิชาเรียกว่า “ขี้เกียสุก”
๘. นำส่วนผสมนั้นมาอัดเข้าในท่อ PVC ที่เตรียมเอาไว้
๙. นำบั๊งไฟมาเจาะรู หลังจากนั้นก็ใช้มีดผ่าท่อ PVC ออก
๑๐. นำมาติดทางเป็นอันเสร็จพร้อมจุด

ประเพณีบุญบังไฟ(บ้านสมานมิตร)

บ้านสมานมิตรตั้งอยู่บนเนินเขาเล็กๆ เป็นที่ราบบนเนินเขา สภาพสิ่งแวดล้อมติดกับหนองหลวง มีน้ำล้อมรอบ ถนนเข้าออกมี ๒ เส้นทาง คือ ถนนสายเชียงราย-พญาเม็งราย เลี้ยวขวาออกไปประมาณ ๓ กิโลเมตร และทางเข้าเมืองประมาณ ๒๕ กิโลเมตร และถนนสายเชียงราย-เทิง แต่เลี้ยวซ้ายที่ตลาดห้วยสัก ระยะทางประมาณ ๑๐ กิโลเมตร และเข้าเมืองอีก ๑๕ กิโลเมตร

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา เลี้ยงสัตว์ ประมงน้ำจืด และรับจ้างทั่วไป ขนบธรรมเนียมส่วนมากจะสืบทอดจากภาคอีสานผสมผสานกับทางเหนือ



ประเพณีเลี้ยงผีบ้านทุ่งโค้ง

ที่ตั้ง หมู่ที่ ๑๐ ตำบลดอนศิลา อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง

ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ชาวเขาเผ่าปกากะญอ (กะเหรี่ยง) นำโดยอ้ายดี อ้ายฮ้าง ได้พาชาวบ้านอพยพมาจากเมืองลี (อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน) ปัจจุบันเป็นกิ่งอำเภอทุ่งหัวช้างจังหวัดลำพูน อพยพเข้ามาอยู่เป็นหมู่บ้านที่สอง ของตำบลดอนศิลา เรียกว่า “บ้านทุ่งโค้ง” อยู่ห่างจากบ้านดอน ประมาณ ๓ กิโลเมตร ชาวบ้านจึงตั้งชื่อหมู่บ้านตามสภาพทุ่งนาที่คดโค้งตามลำห้วยแม่แฮ ลำห้วยคดโค้งมาก มีต้นน้ำอยู่ทางทิศตะวันออก น้ำในละน้ำไหลลงไปทางทิศตะวันตก แล้วกลับโค้งไปทางทิศตะวันออกอีกครั้ง

การอพยพโยกย้ายบ้านเรือน สาเหตุมาจากถิ่นอาศัยเดิมมีปัญหาข้าวยาก หนักแฉง และที่ดินทำกินทุระกันดารมาก มีชีวิตความเป็นอยู่ต้องอดๆอยากๆ กินก้อย เป็นอาหาร เพราะไม่มีข้าวกิน เนื่องจากสัตว์ป่ามารบกวน เช่น ช้าง มาแย่งกินแตงโมแตงไทย และข้าวไร่ นอกจากนี้ยังมีเสือเข้ามาทำร้ายคนในหมู่บ้าน ความเป็นอยู่ของชาวบ้านเต็มไปด้วยปัญหาและอุปสรรคในการดำรงชีวิตมากมาย ที่ทำนา ที่หากิน ก็ไม่ค่อยจะสู้ดีนัก ฝนฟ้าไม่เอื้ออำนวย จึงพากันอพยพย้ายถิ่นฐานจากบ้านเกิดเมืองนอน ขึ้นมาอยู่ทางเหนือ จุดมุ่งหมาย คือ บ้านห้วยสักตำบลหนองป่าก่อกิ่งอำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย ในสมัยนั้น เพราะมีพี่น้องกลุ่มเดียวกันมาอยู่ก่อนหน้านี้ ประกอบกับระยะเวลาในการเดินทาง ต้องใช้เวลาแรมเดือน กว่าที่จะเดินทางมาถึงพื้นที่บ้านห้วยสัก การเดินทางต้องใช้สัตว์เป็นพาหนะ เช่น ม้าต่างๆ วัวต่างๆ ควาย ต่อมาชาวบ้านทุ่งโค้งจึงได้เอาชื่อ ของอ้ายฮ้าง กับอ้ายดี มาเป็นนามสกุล ของคนในหมู่บ้าน คือ “รุ่งดี” ชาวบ้านมีการจับจองและบุกเบิกที่ดินทำกินโดยการจองแนวเขตและแบ่งพื้นที่ของใครของมัน ตามที่ตนสามารถบุกเบิกได้ โดยการใช้มีด (พร้า และจอบ (ขอบก) ไม่มีใครแย่งเอาที่ดินของใครเนื่องจากสภาพพื้นที่มีจำนวนมากพอ คนมีน้อยที่ดินมีมาก) ถ้าบุกเบิกไม่ไหวก็มีการจ้างเพื่อนบ้านช่วยบุกเบิกและยังมีการทำข้าวไร่ตามวิถีชีวิตของชาวปกากะญอ เช่นมีการปลูกฝ้าย เพื่อไว้สำหรับทำผ้าทอมือ ตัดเย็บเป็นเครื่องนุ่งห่มหากมีการซื้อขายที่ดินในสมัยนั้น จำนวน ๕๐ ไร่ ราคา ๕๐ บาท ชาวปกากะญอมาอยู่ที่นี่ใหม่ ๆ ต้องเรียนการทำนาจากคนพื้นที่ราบ เนื่องจากไม่เคยทำนามาก่อน จะถนัดแต่การทำไร่เท่านั้น
